

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1982

DECEMBER

ELŐSZÓ

„Amit itt látni fogunk, az nem ennivaló, hanem játék.” Ez, az Ottlik Géza egyik kiállítás-megnyitójából kölcsönzött mondat volt a mottója a győri Kisfaludy Színház 1981/82-es bérleti műsorfüzetének, amely Pethő György drámáját is hirdette a színház műsorán. Az egyébként mellékesnek tűnhető momentum azért érdekes itt, mert az akkor még csak készülőfélben levő dráma végül tényleg nem ennivaló lett, hanem játék. Vagyis — továbbra is Ottlik Gézától kölcsönözve — ne keressük célját, értelmét, hasznát. Talán nem szükséges hosszan magyarázni, hogy nem a mű különböző, lehetséges rendszerekben elfoglalt helyét, elemezhetőséget vagy hatását vonom kétségbe, hanem azt a leegyszerűsítő félreértést hagynám figyelmen kívül, amely éppen a fenti tartozékokat szakítaná el a drámától.

Vegyük például azt a tényt ne többet s ne kevesebbet, hogy a szereplők neve nem magyar, a szerzői utasításokban szereplő helyszín nem a mai Magyarország. Továbbá — idézve Pethő Györgynek a színházhoz be-nyújtott szinopszisából —, a Halottzsinatban „barbár elemek keverednek korai középkori, későközépkori, sőt, reneszánsz, majd, ha úgy tetszik: mai elemekkel; eretnekek, boszorkányok, zsidók, pápák és ellenpápák, deákok, kurtizánok, szeretkezések, kínzások, gyilkosságok, idillek stb., anélkül, hogy az egész például a commedia deli' artehoz vagy effélékhez hasonlítana, vagy kuriózumgyűjtemény és alkalmi kavalkád akarna lenni: alig-hanem egy tragikomédiához hasonlítható a leginkább”. Elmondható még, hogy a játék során lezajló történések nagyrészt valóságos, X—XI. századi eseményeken alapulnak, de magától értetődő, hogy igazodni nem igazodnak hozzájuk.

Nincs szó tehát arról, hogy a Halottzsinat „történelmi darab” lenne. Nem parabola, nem valamelyik zivataros évszázad, évtized vagy év viszontagságainak az elmesélése-értelmezése, nem fordítható le több-kevesebb fáradsággal aktuális világpolitikai konstellációkra és így tovább. Nem bizonygatja, hogy a magyar nyelv lenne a legszebb a világon, nem ábrázol „korszerű” és „korszerűtlen” hősöket, nem illusztrál filozófiai, politikai vagy erkölcsi tételeket. Szörnyűség és fájdalom : „üzenete” sincs. A megváltoztatandók megváltoztatásával nem ennivaló. Játék; amely ebbéli minőségében külön-féle -- természetesen személyekre szabott — örömeiket okozhat a részt vevő személyeknek a rivalda mindkét oldalán. (Hogy milyeneket és miképpen — ennek bizo-

nyos része elemezhető lenne szavakkal, bizonyos része nem.)

Ha már elfogadtam az előszóírás fikcióját, kísérletet kell tennem arra, hogy az eddigi, általános „besorolás” néhány konkrét pontjára is föl hívjam a figyelmet. (Természetesen csak röviden és csupán újabb kijelentések formájában, hiszen a fikció szerint az Olvasó még nem olvasta az igazán mérvadó szöveget, a drámát.)

Mindenekelőtt újra a játék és ennivaló kérdése. Ez az ellentétpár a maga módján arra utal, milyen szerepet tölt be a művészet az ember életében. Ugyanez más oldalról, tágabban : a valóság különböző szféráinak szerepe az ember és a társadalom életében. És pontosan. ez a *Halottzsinat* egyik alapvető, talán legizgalmasabb témája is, abban a formában, ahogy egy ember élete során végigimbolyog ezeken a szférákon. Mindez nem-csak hogy nem tételekben, de nem is az unásig használt „a külvilág betör a magánéletbe, és két konfliktus összefonódik” címkéjű sémában szólal meg. Ugyanis a drámában működő dramaturgia nem tételezi fel, hogy ezek a szférák és léteik, a szenvedélyek, a nem erkölcsi, hanem matematikai értelemben pozitív, illetve negatív mennyiségek és minőségek véglegesen leírhatók, diszkrétan elhatárolhatók lennének — ilyesmire nem is tesz kísérletet.

Ennek megfelelően a játékot (sem a drámát, sem a színészi játékot) alapvetően nem a hagyományos értelemben vett konfliktusok szervezik, hanem egy bevallott és ezért sokkal szimpatikusabb, kevésbé manipulatív forma, amely átfogja a szereplőket, az eseményeket, a szenvedélyeket. Ez a forma önmagában is szép, ugyanakkor bőven hagy lehetőséget, és számít is a rendezői és színészi együttműködésre. (Példaként néhány

jellegzetes szerzői instrukció: „Mialatt beszél és történik veled valami ...”, „Valamiképpen érezhető, hogy nincsenek egyedül ...”, „A szöveget nem szerkeszti meg — ti. az. egyik szereplő — a cselekmény epizódjaival ...”)

Ugyanilyen fontos és jellegzetes az idő -- vagy kicsit játékosabban: az Idő szereplése is. Nem jelenik meg drámai személyként, és nem is bújik el a valóságos és a színpadi idő trükkje mögé. A történések hol monoton, hol zaklatott, hol teljességgel eltűnő ritmusban követik egymást. És ettől (a formával együtt) az Idő is érzékletes színpadi-színházi valósággá válik. A színházban pedig a valóság a legjobb játék, és a játék a legjobb

valóság.

MARCSÁNYI GÉZA

PETHŐ GYÖRGY

Szereplők:

LOTHAR

LOTHAR (Lothar felesége) WALDRADA
(Lothar ágyasa) HUGO (Lothar és
Waldrada fia) BERTA (Lothar és Waldrada
leánya) ^HUBERT (Theutberga fivére)
FORMOSUS *(később: Pápa II.)* PÁPA I.
BÍBOROS *(később: Pápa III.)*
KARLMANN (Lothar alvezére)
LAMBERT (püspök)
PRÉDIKÁTOR
KISLÁNY
SZERZETES
BÉRGYILKOSOK
TÖMEG stb.

ELSŐ RÉSZ

1. jelenet

Róma. Tér a Szent Péter-templom előtt. Tömeg a tér két felén; az ablakokban is könyökölnek. Tülekedés, szitkozódások. Oldalt a háztetőkön ülve tapsolnak, zsidonganak. Kofák, mutatványosok stb. A tér közepén, mintha szabadtéri iskola lenne, hosszú lócákon fiatal fiúk ülnek. Prédikátor belép a tér középpontjába, mögötte egy férfi és egy tíz év körüli kislány. A Prédikátor maga elé állítja őket, csöndre inti tanítványait, miközben körülöttük zúg a piac élete a megszokott nap rend szerint

PRÉDIKÁTOR Ismételjük meg, gyermekeim, testvéreim Albinus mester okulásunkra szánt oktatását. Kérdezek.

A továbbiakban felváltva válaszolnak a „tanulók”, s néha közbeszólnak az ablakokból vagy háztetőkről

Mi a föld?

VÁLASZ A születők anyja, az élők táplálója, az élet éléstára, mindnyájunk elnyelője.

PRÉDIKÁTOR Mi a szél?

VÁLASZ A levegő háborgása, a vizek megmozdulása és a Föld kiszáradása.

PRÉDIKÁTOR, Mi az év?

VÁLASZ A világ négyesfogata. Beléfgoga az éjjel és a nappal, a hideg és a meleg.

PRÉDIKÁTOR Mi a betű?

VÁLASZ A történelem őrzője.

PRÉDIKÁTOR Mi a szó?

VÁLASZ A lélek árulója.

PRÉDIKÁTOR Mi a nyelv?

VÁLASZ A levegő ostora.

PRÉDIKÁTOR Mi a levegő?

VÁLASZ Az élet fenntartója.

PRÉDIKÁTOR Mi az élet?

VÁLASZ A boldogoknak öröm, a nyomorultaknak fáj-dalom — várakozás a halálra.

PRÉDIKÁTOR Mi a halál?

VÁLASZ Elkerülhetetlen körülmény, ismeretlen út, siralom az élőknek, a végrendelkezések beteljesedése, az ember gyilkosa.

PRÉDIKÁTOR Mi az ember?

VÁLASZ Az öregség szolgája, átutazó vándor, vendég a saját házában.

PRÉDIKÁTOR Milyen az ember állapota?

VÁLASZ Mint a mécsvilágé a szélben.

PRÉDIKÁTOR Mi veszi körül?

VÁLASZ Hat fal.

PRÉDIKÁTOR Mi ez a hat fal?

VÁLASZ Fent, lent, elől, hátul, jobbról, balról.

PRÉDIKÁTOR Hányféleképpen változik?

VÁLASZ Hatféleképpen.

PRÉDIKÁTOR Hogyan?

VÁLASZ Éheznek és jóllaknak, pihen és dolgozik, ébren van vagy alszik.

PRÉDIKÁTOR Mi az álom?

VÁLASZ A halál képe.

PRÉDIKÁTOR Mi az emberi szabadság?

VÁLASZ Az ártatlanság.

A Prédikátor leinti a hangzavart, a csöndben hatás-szünetet tart, a férfira és a kislányra mutat

PRÉDIKÁTOR Íme, testvéreim, nem a mi világunk ez. Valótlanul kaján, délceg, s koravén modorai mögött összeesküvések rancái lappanganak és gomolyognak. Látjátok kárhózatának leprás nyomait ezen a fiatal teremtesen. Amióta páváskodva körüljárta, bűverővel begyéhez édesgette és csőröbe fogta, derék társunkat azóta láz gyöttri, maga alá vizes, feje visszasüppedt a válla közé, hangok üldözik, a gonosz szellem olykor földhöz vágja, ropognak a csontjai. Anyját siratja. Elfelelte mesterségét. Nem készít többé cipőt, melléüti a szögeket, az ujjait már szétzúzta, le-verte rölük a körmöt, összekuszálta karját-lábát. Most bal kézzel próbálkozik, meglehet, gazember válik belőle, csakhamar... Ismeritek az elkárhózas hét főbűnét...

A hallgatóságban tanácstalan várakozás, a szemléltető oktatásra elővezetett Férfi és Kislány, fejüket lehajtva állnak; aztán előbb a Kislány szólal meg, majd a Férfi

KISLÁNY Dölyfösség és zsugoriság.

FÉRFI Bujaság és iszákosság.

KISLÁNY Harag és irigység.

FÉRFI Restség.

PRÉDIKÁTOR Beszélj, leányom. Nem fosztunk meg akaratódtól.

KISLÁNY Ágyamból, anyám oltalmából ragadtak ki, azért állok itt most, hogy hamisságra birjanak. Ez a cipőkészítő és anyám, aki az ölébe csalta, kiforgat-nak vagyomból, apám utáni jogos örökségemből. Anyám esküt tett, hogy valódi apámra nem emlék-szik. Hazugság! Apám :még halála előtt elkergette a „kifakult ringyót”, de visszalopakodott. Kész vagyok mindenre, javamra és káromra. Kívánom, hogy sir-köveken, eme buzgó prédikátor és költő úr gyalázkodó felirata ékeskedjék, és hogy természet szerinti apám fölébe helyezzenek, az engem megillető vég-tisztességben akkor is, ha megölném magam. Isten óvjon mindenkit a példamtól!

PRÉDIKÁTOR Hallottátok üde romlottságát, pokoli barátjának lepkehangú szépelgését, láttátok lesunyt fejét, bűnének lüdbörzését a lábán. Az irgalomhoz kevés a rémület és a bánat... S kérдем tőletek : vajon nem harag és dölyfösség-e, ahogy ez a leányzó szülőanyjáról beszélt; nem zsugoriság és irigység-e, ahogy a pénz mocsokságát védelmezte; nem bujaság-e, hogy nemzőapjával a föld alatt együttkíván hálni; és nem restség és iszákosság-e az, amivel szerencsétlen társunkat földi életében süjtotta?

KISLÁNY *(váratlanul, koraéretten)* Isten útjai mindenüvé visznek, mindenütt járhatók, itten is, ahol én tapodom. Nem lehetek annyira vétkes. hogy Isten meg ne oltalmazna mindentől.

PRÉDIKÁTOR Gógös vagy! Eszeveszett !
KISLÁNY Kicsi gonosz állat vagyok, s ti méltatlanok hozzám.
Agyadba akartál hurcolni, ruhádat szaggattad, s az enyémet.

PRÉDIKÁTOR Hazudsz!
KISLÁNY Nem... (A többiekhez) Ez a Prédikátor csöndben várhatja büntetését, de sorsa örök tévelygés lesz. Ne szabaduljon az emberek iránti gyűlöletétől, ne leljen nyugovást, ne haljon meg! Hajtsa élete kerekét mindörökké! Ússenek testén fészket a férgek és gombák, ne tudja: mi az álom! Így akarom, így legyen ! (Szünet után) A cipőkészítő menjen vissza anyám köldökéhez; köpni sincs rá eröm. (összeomlik és jajgat) Kísérjen haza egy férfi ... ereje az én eröm legyen, köpenye védjen meg, akarata szálljon rám ...

PRÉDIKÁTOR Eszeveszett utálatod gyöngye percei!
KISLÁNY Mondhatsz, amit akarsz, ezt is. Mondhatnál szebbet ennél. Nem érdekel. Rám csak egyetlen szót mondhatsz, de azt fontold meg. (A Prédikátorhoz kúszik, övébe kapaszkodva felhúzza magát a derekáig)

PRÉDIKÁTOR Fuss innen, különben megsütnek és felfalnak, velem együtt! Ha van bűnünk, tartsa érte hátát az Úristen. Bocssás meg!

KISLÁNY Miért tetted velem ezt? Követtem a szeszélye'det, de nincs helyem közöttük.

PRÉDIKÁTOR Nem bizom már. Próbát tettem, s ki-játszottuk egymást. Hanem teszem, ugyanez a vége. KISLÁNY Nem! Ezt akartad.

PRÉDIKÁTOR Ezernyi rejteketat kínáltam neked eddig, nem azt, hogy locsogással mentsd előlem az irhád.

HANGOK Ezeket hideg leli, vagy pojácák!
Szélütöttek!
Boldogtalanok!
Kötözzük meg őket!

KISLÁNY Alkalmat ígértél, hogy válasszak, s elfogadjam vagy visszavonjam saját szándékaimat. PRÉDIKÁTOR Mit ígértem?
KISLÁNY Veled vagy a cédaság magányos örömeiben másvalakivel.

PRÉDIKÁTOR Beteg örömeid vannak.

KISLÁNY Iménti játékkal magadat vitted tönkre. Egy keselyűt se csalogathatsz magadhoz. PRÉDIKÁTOR Fuss!
KISLÁNY „Nem futok. Maradjunk együtt s vele.

PRÉDIKÁTOR Istennel és a keselyűddel?

KISLÁNY Nem kényszeríthetsz. (Szétnézi a túlekedő hallgatóságon) Ennyivel nem érik be. Nincs joguk hozzád és hozzám. De kettőnkkel elbánnak!

PRÉDIKÁTOR Mindegy: kivel. Magadban hordod már véretem.

KISLÁNY Parázna vagy!
PRÉDIKÁTOR Tartsd a szád!

A lány úgy véli, hogy a Prédikátor meg akarja csókolni, ajkát nyújtja

Vond meg magadtól az ételt és a szeretetet ... Fuss!

KISLÁNY Hová?

PRÉDIKÁTOR Fuss!

KISLÁNY Hol talállak?

PRÉDIKÁTOR Fuss! (A Kislány elfut, a Prédikátor a hallgatóság növekvő zúgolódásától nem zavartatva magát, halkán, beszél tovább) Éltűnt, mintha itt se lett volna. S mintha mégis itt lett volna. Bárcsak itt lett volna ! De semmi : nincs. Csak szélfúvat. Csak illat. Csak remegés. Csak hideglelés.

A Prédikátor és a tömeg közt a továbbiakban egy szigorúan koreografált „tánc” folyik

VALAKI A kisebbik fiad mégis megőrült!

PRÉDIKÁTOR Nincs gyerekem !

VALAKI De megőrült!

PRÉDIKÁTOR Rosszul végzed, a felbujtóiddal együtt, ha kezdet emelsz rám: ezt jóslom. Keservesen pusztulsz el, és nem akad, aki kegyelmezzon egy kard-vágással, mely fejedet az égbe röptetné. Kínokat látok és csüggedésed lassú démonait. Gyomrod kifordul a nyelvedre és csontkoponyád mered vissza rád, bármerre nézel.

VALAKI Szajhává lettél, igazság pajtása !

PRÉDIKÁTOR Barátaim, hisztek e konok disznónak, aki saját sirját kotorja ki maga alatt a földben? VALAKI Te vagy álszent disznó, eretnek!

PRÉDIKÁTOR Amit tudok, azt mondtam. És amit mondtam : igaz. S ami igaz, nem nektek, csöcselék-nek való. Ebben talán tévedtem. S ha tévedtem, az gyarlóság. S ami gyarlóság, Isten ítéletére tartozik.

A hallgatóság a Prédikátorral már nemigen törődik; egymásnak kiabálnak

HANGOK Így van ! Engem is üldöznek. Betörnek a házamba, vagy a feleségemet nyomorgatják.

Ne gyanúsíts senkit!

Bárkiről van szó, kárhozzék el, mint Júdás! Isten anyja velünk marad.

Ne káromkodj tovább, te vén zsidó. Keresztelkedj meg inkább. Ha el nem hallgatsz, fejedet vesszük! Szabad ember vagyok.

Ti gyilkoltok!

Takarodjatok innen, ti istengyűlölők!

Már-már öltre mennek, amikor zászló tűnik fel c Bazilika csücsán; valaki észreveszi, kiált, utána a többiek is, nem törődve már az iménti jelenettel

Meghalt a pápa!

Sede vacante!

Szabadság!

Üdvöz légy Mária, malaszttal teljes, az Úr van teveled, áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyülmöcse, Jézus... imádkozzál érettünk bűnösökért, most és halálunk óráján.

A tömeg összekeveredve nekilódul, hogy szokás szerint kifossa a Szent Péter-templomot; tépik, ütök egy-mást, ruhadarabokkal, limlommal térnek vissza, vad és obszcén jelenetek követik egymást, sebesültek, meg-erőszakoltak stb. maradnak a helyszínen, amikor katonák töltik meg a teret — élükön Lothar, mögötte Karlmann -, szétugrasztják a sőpredéket; a Szent-Péter-templom lépcsőjén pedig, bíborosok kíséretében megjelenik a Pápa. Kétfelől Formosus és a bíborosok támogatják, amikor megszólal, nem tudni biztosan, ő beszél-e vagy valamelyik bíboros

PÁPA Amint látjátok : élek. Szent Péter utóda elöttetek áll. Későn ébredtem. s némelyek azt hitték, örökre elaludtam. (Meginog) Mondjatok értem hálát az égnek!

HANGOK Tántorog!

Az arca sem a sajátja!

És a hangja!

Az ő hangja!

Összeomlott !

Csak letérdelt, imádkozik értünk, gonoszokért.

Formosus és a Bíboros is letérdel a Pápa mellé, így támogatják; a Pápa feje félrebillent

PÁPA Csüggedt, szomorú, csalódott gyermekeim !

LOTHAR Szentverem a csürhét, Szentatyám. Oltalmadba ajánlom magam.

BÍBOROS Nincs szükséged az oltalmunkra.

LOTHAR A fivérem Itália hűbérura. Meghalt. Az elsőbbség most rám szállott. Király vagyok.

BÍBOROS A családban. Utódokról gondoskodj, szét-repedt körmödet ne mutogasd.

LOTHAR Megvédem Itáliát a szaracénoktól. Ha nem ügyeltek, csakhamar Rómánál acsarognak. A ten-

gerbe hajtom és beléfojtom őket. Megleckéztetem Bizáncot, Boriszt és a bolgárokat lehorzsoló térddel kergetem vissza az Anyaszentegyházba!

FORMOSUS Amit te majd végbe viszel, már megtörtént békés úton. Elkéstél, bár hetek óta ólalkodsz a Város falai körül.

BÍBOROS Formosus püspök urunk diplomata, nem katoná. Megnyerte nekünk a bolgárokat, egyezséget kötött a szaracénokkal. Egyedül te acsarkodsz.

LOTHAR A kereszténységnek védelemre van szüksége. Nem ült még ilyen ingatag trónon Krisztus földi helytartója. A birodalom minden részéből lángok csapnak ide. Róma: célpont.

FORMOSUS Róma: vigasz és ígéret, mind a négy ég-tájnak ... Különös füstöt eregetsz magadból: leheleted mérgező.

LOTHAR Nem ismeritek a szlávokat! Népuramban élnek, ragaszkodnak a szabadságukhoz, nem tűrik a rabságot. S mivel nincsenek valódi uralkodók, csak néhány csordavezérük, gyűlölik és marcangolják egy-mást, meg akéhez hozzáférnek. Nem tartják meg a szerződéseket, és a csatákban sem a szabályszerű és tisztességes hadviselést. Becsapnak, hátba támadnak. Nincs bennük irgalom vagy halálfélelem. Asszonya-ik vakmerők és kegyetlenek, férjüket a halálba is követik ... Rómára pusztulás vár!

BÍBOROS Ne aggódj, és a falakon kívül örködj.

LOTHAR A pába halott?

FORMOSUS Alszik. Ne zaklasd.

LOTHAR S ha mégsem?

BÍBOROS Távozz, innen békével..

LOTHAR A szavát ,akarom hallani!

BÍBOROS Hallottad!

LOTHAR A szájából!

BÍBOROS Ne csavargasd a szót: a hitre ügyelj, és bizál az enyémben. Térj vissza táborodba. Beszéded, akár a légyzűgás, sérti fülünket: bosszantó és unalmas egyszerre.

LOTHAR öszentsége ítéletére várok. Embereim addig *elhagyják a Várost. (Közelebb lép, a Pápa arcába tekint) Ha nem : magam dúlom fel és birtokomba veszem.*

BÍBOROS Imént kihullott tejfogaid helyén máris csupasz inyeddal fintorogsz ... Ne csalogasd magadhoz idejekorán a végzetedet.

LOTHAR Még most megkíméllek: kevés vagy nekem. Ki tudom várni, míg meghunyászkodsz. De most öszentsége válasza érdekel.

BÍBOROS Öszentsége nappal alszik, éjszaka álmatlanul fogadja hiveit.

LOTHAR Megvárom.

BÍBOROS Pert is indíthatasz, ha úgy tetszik. Elég szilárdak vagyunk megengedni, hogy megnyerd, akár egy viszály ürügyén is : minél több a közöd hozzánk, annál kevesebb önmagadhoz. Magyarázzam még?

LOTHAR Adjatok szállást nekem és a családomnak.

BÍBOROS Mekkora a családod?

LOTHAR Jól tudod. Azt is, mekkora marad vagy lesz, ha Öszentsége határoz felettünk.

BÍBOROS Méltányosak leszünk, ha nem ingerelsz túlzottan.

LOTHAR Hogy merészelsz a pápa nevében beszélni az árnyékából?

BÍBOROS Magaddal gyalázkodj!

Int, hogy a maga részéről nem óhajtja tovább folytatni a társalgást; társaival együtt fölsegíti az alélt Pá-pát, s visszamennek a templomba

LOTHAR *(a Bátoros után szól)* Látjuk még egymást innen-onnan, közel s távol... *(Karlmann-hoz)* ... Mit szölsz hozzá, Karlmann? Jó pár évnyi becsvágy feszeng benne e pillanatban. S ezalatt hagy időt nekünk is, míg kiátkozhat. Átkozzon, ha úgy tetszik. Attól én még itt maradok.

KARLMANN Ahogy jönnek látod. uрам.

LAMBERT Itt maradunk.

LOTHAR Te sem szerénykedsz.

LAMBERT Nem.

LOTHAR Helyes, terád mindig hallgatunk. amíg nem hallgatsz túl minket.

A szín elsötétül

2. jelenet

Terem. Éjszaka. Az ágyon Theutberga alszik, mozdulatlanul kinyújtózva a hátán. Lothar mereven áll mellette

LOTHAR Vegye vissza őt a Megváltó, ha már tréfásan nekünk ajándékozta. *(Vár, mielőtt folytatná) Mi-helyt megmoccanok éjjel, megszűnik az egyenletes lélegzése, mintha a szülőanyám volna, hirtelen szét-tekint; fölébredne, de nem tud, s egyre mélyebb és finomabb álomközi ájulásokba zuhan. Csak az öszszecsikart fogak megmaradt fájdalma, s az átharapott ajkak reggel... Aki ilyen, azt kötelességünk kínozni... (Közelebb lép a fekvő alakhoz) Hogyan bírod hordani magadban ezt a tehetetlenséget, mely utódokat kényszerítene a világra, ha tudna? Vedd észre: bűdös vagy! - Meddő ringyó, fivéred ágyasa!*

Lothar megkerüli az ágyat, majd hirtelen fölébreszti az asszonyt. Theutberga kábultan válaszolgat

Ébredj, szépség! Jó reggelt, kedvesem !

THEUTBERGA Reggel ... ?

LOTHAR Szinte már dél. Fejünkre tűz a nap, koponyánk rémüldözik a talpunk alatt.

THEUTBERGA Hubert ...?

LOTHAR Nem, szívem. Hubert nincs. Vagy legyen?

THEUTBERGA Félek.

LOTHAR Ugyan, drága. Csak kövess engem. Vagy rossz álmod volt?

THEUTBERGA Nem tudom... Évek óta nincs álmom. LOthAR Ne füllents, szerelmem... Gyere... Lothar hív...

Theutberga megbűvölten, Lothar által szuggerálva, furcsa, bábúszerű, merev mozgással követi férjét, aki lassan hátrál előtte

A köntösöd!

THEUTBERGA Szeretsz, Lothar?

LOTHAR Úgy érted : nő vagy-e?... Amíg csak élsz.

THEUTBERGA Mit szeretsz bennem?

LOTHAR Lásuk csak : a húségedet... Őled édeskés izgalmát, mialatt visszahúzódsz előlem a fivéredhez .. De hát megesis ez mással is, nemcsak veled és Huberttal.

THEUTBERGA Jaj Istenem, Lothar!

LOTHAR Isten nevét hiába ne vedged! Se az enyémet.

THEUTBERGA En jó keresztény vagyok, Lothar... Talán csak az Igéről feledkeztünk meg egy időre.

LOTHAR Így szoktuk rendszerint. S aztán hátramaradt éveinkben a félreértéseket próbáljuk tisztázni, míg csak ki nem múlik valamelyikünk. Hat éve várod hiába az Isteni Üdvözetet; ne várd tovább: egészségtelen.

THEUTBERGA Lothar!

LOTHAR Hinni akarsz a túlvilágban.

THEUTBERGA Istenem, Lothar!

LOTHAR Hallgatlak.

THEUTBERGA Muszáj megkerülnünk egymást?

LOTHAR Miért ne? Meddő vagy. Szülj.

THEUTBERGA Szülök!

LOTHAR Waldrada már megtette. Van fiam, lányom, csak épp törvényes utódom nincs. Szabaduljunk egymástól olyan tisztán, ahogy szerelmünk megszületett.

THEUTBERGA Szülni fogok ! Szülni fogok!

LOTHAR És elhagysz értem mindenkit, akihez bár-mifajta közöd van.

THEUTBERGA El, el... Szülni fogok!

LOTHAR Esküdj meg.

THEUTBERGA Esküszöm!

LOTHAR A pápa előtt is.

THEUTBERGA Istenem! ... És elűzöd Waldradát?

LOTHAR Előbb szülj, aztán zsarolj.

Az egyik fülkéből vagy beugróból Hubert tekint ki HUBERT

Ne higgy nekil!

Theutberga ezalatt már tökéletesen kialudta magát

THEUTBERGA Hát persze, szülni fogok. Csupa fiút, királyt, helytartót, hadvezért. Leendő ellenségeidet, egymás vérént ontó testvéreket, birtokaid elemésztőit. Netán a gyilkosodat is, ha már megfogant a méhem-ben.

LOTHAR Kiszáradtál, majmocskám. Ne próbáld rám kényszeríteni a magad gyarlóságát... Az is csoda, hogy hangot adsz ki magadból, s elváród, hogy oda-figyeljen valaki. — De miért épp emberi hangot...? Tipegi inkább ide-oda, csicseregi és feszítsd ki kebled helyén azt, ami már a hasadat verdesi és cirógatja ... Vagy kapsz tőlem egy pipát, néhány rabszolgányt. és karikát az orrodba ...

THEUTBERGA Ha nem félnél tőlem, még hinnék is neked.

Hubert kiugrik a fülkéből, vadul hadonászik, szélesebben beszél, miközben az asszony tovább közeledik lassan Lotharhoz

HUBERT Fékezdt magad, Lothar, különben beleszaladsz a törömbe! *(Theutbergához)* Vesztedet akarja. Csal-éteknek szán magamagának, hogy fuldoklóként, partot érjen végre.

THEUTBERGA Ne haragudj, Hubert, de csöpp értelme sincs annak, amit mondasz. Sajnálom.

HUBERT Órizd meg nekem ajándékozott és általa el-rabolt szüzességedet!

LOTHAR Mától kezdve, reméljük, megőrzi. Buta vagy, Hubert. Elégedj meg saját józan tébolyoddal: foglalkozz az erdei zuzmókkal vagy a halak szaporításával... *(Theutbergához)* Kifécsesed álmaidat. Hajnalban, amikor még nem vagy magadnál... Hubert villámcsapásokat küld feléd vagy inkább beléd. Te elhagyottságodról panaszkodsz, ő kétségbe vonja, hogy együtt élünk-e. Te kitakarózol, lábadat átveted rajtam, nyögysz, inged nedves. Én meg azon kapom magam, hogy már nem a saját életemet élem.

THEUTBERGA Félrebeszélés.

HUBERT Úgy van : hazudik!

Hubert törrel megy Lotharnak, aki egy ökölcspáással földre teríti. Theutberga letérdel melléje, ölébe vonja Hubert fejét

THEUTBERGA Édes bátyám, bocsáss meg ...

Valamelyik zugból előtűnik Waldrada is, keze fia — Hugo — vállán; a fiú nyomban Lothar felé siet. Hubert az orrát tapogatja még a földön. A két asszony egymásra mered

WALDRADA Lotyó!

THEUTBERGA Lotyó?!

WALDRADA Lotyó!

THEUTBERGA Széttaposom a gyerekedet ! Cafattá rúgom fogékony öledet!

Theutberga belerúg Waldrada hasába; a két asszony egymásnak megy, a földön hemperegnek, majd állva folytatják a viaskodást, hajcibálást, pofozkodást

LOTHAR Szerethetnétek jobban is egymást — miattam. *(Szétválasztja őket, majd egy pohár bort nyújt át Hubertnek, aki fölemelkedve elfogadja)* Légy higgadt... A nő mindig tisztátalan, bárki legyen is, ki-véve Szűz Máriát, noha József már áldott állapotban fogadta jegyesének ... Vigyázz minden szavadra: ezek a püspökök még el nem ejtett rókák. Kedvedben jár-nak, aztán beléd marnak. Értjük egymást, Hubert? Te megkapod Theutbergát, s szerelemtől forró kolostorodba cipelheted, én pedig a fiam révén visszanyerem hitemet.

HUBERT Ocsmányság ez, Lothar ... Effelére eddig még nemigen vágytam... Becsapni azokat, akik becsapnak minket: annyi, mint becsapni önmagunkat. LOTHAR Bölcs vagy. De egy bölcs nézzen is szét maga körül.

Ezalatt megvilágosodik a színpad másik fele: a Pápa székében ülve a Biborossal tárgyalkal. Lothar és a többiek, rendbe hozva magukat, bevonulnak. Térden hajtanak, a Pápa int, s Lothar pápai kézcsókra előre-siet. Térden állva kezét csókol, majd türelmesen várakozik, hogy a Pápa szóljon hozzá. A Pápa alig vala-mivel élénkebb, mint napközben volt a Szent Péter-templom lépcsőin

PÁPA Beszélj, gyermekem, szívesen hallgatunk.

LOTHAR Szentatyám ...

PÁPA Ne folytasd, és igaz ok híján ne sérts meg sen-kit. Köteles hivatalunk örködni a házasság szentsége felett, ennél fogva neked kétszeres kötelességed. Theutberga asszonyodból jó anya lehet, ha te jó férj maradsz. Nem oldozunk fel házasságod kötelékéből. Éljetek boldogul. Aldásom rátok.

LOTHAR Tégy próbát, Szentatyám., a vérferetűző céddával! Győződj meg ártatlanságáról: hogy csakugyan képtelen gyereket hozni a világra.

PÁPA Ha fiúgyermeked lenne tőle, megölnéd őt épp-úgy, mint most akarod.

THEUTBERGA Kész vagyok kiállni a próbát.

LOTHAR *(Theutbergához)* Merő jóindulatból ellenszenvenné váltottál, mintha félreértetted volna magadat és a vágyaimat... Nem jó módja ez az üdvözülés-nek.

Közben fokozatosan megtelik a terem: bíborosok, püspökök, egyházi szolgák stb. gyűlnek össze a Pápa körül; amolyan zsinathangulat alakul ki a háttérben, szüntelen mormolással

HUBERT *(Theutbergához)* Óvd magad kiszolgáltatottságodban! Nem segíthetek tovább rajtad. De nézd ezt a sok görnyedt pocakost, akik magukba nézve vissza, téged akarnak látni.

THEUTBERGA Mulatságosak.

Két szolgáló egy üstben forró vizet hoz be, Theutberga nyomban melléje áll, belemártja, két kezét,

PÁPA Végezd el. HUBERT

Már végzi ! PÁPA Akkor

hagyja abba.

Theutberga kezét áztatja a gőzölgő forró vízben, arca szenttelen, néha rávigyorog saját közönségére, aztán mar róluk sem vesz tudomást, lehunyja szemét, fűtyörészni kezd, majd visszaereszkedik ismét abba a helyzetbe, ahol fájdalmának okait keresgélheti. Arc- és testmozdulatai ezt fejezik ki

HUBERT Elég!

LOTHAR Nem.

HUBERT Haljon meg?

LOTHAR Ne maradjon panasza!

A Pápa megint elbóbiskol, a Bíboros költi fel

BÍBOROS Szentatyám . . .
PÁPA Különös, hogy ekkora boltívek alatt ilyen kicsi
őreganyókák egyik a cukrozott epret.
BÍBOROS Ébredj, atyám! (Theutbergához) Elég volt az ide-oda
mutogató kísértésekből. Ne cifrázd ma. gadat!

*Theutberga kirántja két kezét a forró vízből, s körbe-sétálva
mutogatja a közönségnek, végül letérdel a Pápa elé fölemelt
két tenyerrel, alázatosan lehajtott fővel*

PÁPA Láttuk és láthattatok: a kéz érintetlen, nincs rajta
nyoma sérülésnek, sem a fájdalomnak leányunk
ábrázatán.

*Csönd. A társaság megilletődött. Theutberga jár föl-alá
idegesen a pápai trónus előtt; végül ismét térdre veti magát*

THEUTBERGA Nem számít. Esküszöm önmagamra, úgy
igaz, ahogy Lothar mondotta. De fivérem, Hubert erőszakot
tett rajtam, s azóta nem szabadulunk egymástól. Vérünk
közös, és ha a világ kifordul is tengelyéből, közös marad.
Ments föl, uram, szorongattatásomból, szüntesd meg
érzéseimet, tedd lehetővé, hogy ne legyek !

HUBERT Ne!

THEUTBERGA Meddő vagyok valóban, s képtelen gyereket
hozni a világra, ahogy Lothar is mondotta... Legyek inkább
fű, amely megmutatja magát ismét, miután legázolták.

HUBERT Órjöng!

THEUTBERGA Nem szeretem Lothart, testem-lelkem irtózik
tőle s bárki mástól. Voltaképpen senkit nem szeretek.
Nincsenek vágymim. Kolostorban kívánom eltölteni
hátralevő napjaimat.

PÁPA Meggondoltad?

THEUTBERGA Oldozz föl, Szentatyám e házasság és
kétszínűség kötelméből; adj szabadságot Lotharnak és
nekem!

PÁPA Szavadnak inkább hiszünk, mint e kétes és förtelmes
próbának.

THEUTBERGA Esküszöm az élő Krisztusra, azt mondtam,
amit érzek, gondolok és hiszek.

PÁPA Fölmertünk eddigi fogadkozásaid alól. Legyen úgy,
amiképp óhajtod: vedd el magadtól a napvilágot egy
kolostorban, és Hubert fivéred gondoskodik a jövődről.
Szavaid nyomán házasságodat fel-bontottnak tekintjük, írás
készül róla.

THEUTBERGA Köszönöm, Szentatyám, szándékaink
egyeznek. S most én mondom: véd meg érintetlenségedet,
és te örködj az én paráznaságom fölött.

*Lothar, aki mindaddig csak figyelte az eseményeket, most
lebukik székéről, hasra vágódik, keze széttárva, mint aki
elájult, mozdulatlan, szólításra sem moccan*

LOTHAR Ne ismerj embert ... !

PÁPA Bánjatok vele úgy, mint velem szokás. Döntöt-
tem. A szükség most magányra kényszerít. THEUTBERGA
Nem mulasztok imát teerted! (Lothar
fölött állva)

WALDRADA Vele maradok.

PÁPA Kifáradtam. Hagyjatok most magamra.

*A közönség lassan távozik, Lothar Waldrada segítségével
átmegy a színpad túlsó felébe; a Pápa egyedül marad.
Theutberga zokogva kapaszkodik Hubert karjába.
Hosszú csönd után szólal meg a Pápa, s mialatt be-szél és
történik vele valami, a színpad más részén*

*Lothar és Waldrada gyakorolják egymáson a szerelmeskedés
összes műfogásait*

*Szánkázol két domb között, le az egyikről, föl a másikra és
vissza, újra előlről, és nem bírsz meg-állni. A látószöged
mindig más. Eltűnődsz iménti helyzeteden a völgyben. s
már fölfelé haladsz. A részeket összeállítod. Megállapítod a
lejtő fokát, a völgy hajlatát, a domb magasságát, az árkok
kanyarulatait. Megszámlalod a vadkecskék patanyomát, a
fák évyűrűit. Meghatározod a vidék lényegét és saját
helyedet. Nevet adsz egy jégsziklának, berendezkedsz, mint
idegen társad is, aki egy üregben üldögélve figyel téged,
kezében lapáttal. Délidőben meg-változtatod a pályádat.
Körben siklasz, lassabban. Zökkenve vágysz át elhagyott régi
utadon. A lejtőkön szerzett lendületed átsegít a meredek
szakaszokon. Több időd van a nézelődésre. Látod., hogy a
hó nem olyan fehér, mint hitted. Hogy a barlangban
gubbasztó embernél nem lapát van, hanem kard. A
völgyből átlátsz a nem messzi síkságra. Megkülönbözteted
a kecskék ürülékét a vérnyomoktól. Fölfelé is nézhetsz, ha
nem szédülsz. Ördögök ülnek a dombtetőn a hóban, s
didergő farukat melengetik. Távolabb egy felhő,
szürkészöld, gyors közeledőben a világos égbolton.
Birkacsordát látsz végighaladni a hegygerincen, egy
pásztorbotos alak nyomában. aki nem lépked, talán a
levegő szállítja. Ahítadod fél-úton van az ég felé. A dombra
érve megakadsz. Árnyékod a völgyben hagyta. Lenézve mit
sem látsz, zúgást hallasz. mint amikor egy üst megtelik
vízzel.*

Körülbelül a monológ közepén megjelenik, s háta mögött
megáll a két bérgyilkos; hümmögnek, köhögnek, a Pápa nem
veszi észre őket. Túlfelől Lothar és Waldrada változatlan
heveséggel szeretkezik. A monológ végén az egyik bérgyilkos
hátról a tenyere élével keményen tarkón vágja a Pápát

I. BÉRGYILKOS Különös pápa volt, meg se kellett volna
ölnünk.

II. BÉRGYILKOS Szent, úgyszólván.

I. BÉRGYILKOS Hiába szent ember, Jézus is letagadná.

A Pápa fölemelkedik székéből, a két bérgyilkos meg-riad

PÁPA ... Meg fogtok ölni? I.

BÉRGYILKOS Hát ... PAPA

Hogyan?

I. BÉRGYILKOS Hát úgy, hogy fönt a mennyekben is tessék,
és ideleenn se legyen kárunk belőle. PAPA Nyakszorító vas?
Hurok?

Bólintanak

Elcsúfít . . Tör? Kard?

Bólintanak

Nem bírom látni a vért.... Méreg nincs nálatok? Ha lassan
hat, annál jobb. Vagy itassatok halálra. még kedvem is
lelném bennetek.
Fejüket rázzák

Nálam van méreg. Nem fogok csalni. Beleegyeztek? ...Közben
imádkozom értetek.

Tűnődnek. II. Bérgyilkos sír.

I. BÉRGYILKOS Mi beleegyeznénk, Szentatyám. De nyomot
kell hagynunk a testeden. Különben...

PÁPA Különben?

I. BÉRGYILKOS Letesznek minket.

PÁPA Hivatalotokból?

L BÉRGYILKOS Lejjebb.

PÁPA Értem... Kössünk hát egyezséget. Én beveszem a mérget, ti megvárjátok, míg meghalok, utána finoman megfojtotok úgy, hogy arcom ne torzuljon el... *Nyom azért marad rajtam.* Ez később még hasznotokra lehet. Megfelel?
Tűnődnek

I. BÉRGYILKOS Nem lehetne fordítva? Előbb finoman megfojtunk téged. Szentatyám, s utána a mérge. Biztos, ami biztos.

PÁPA Még én parancsolok nektek! Lássatok munkához!

Beveszi a mérget; I. Bérgyilkos némi várakozás után nyakára tekeri a zsinórt, meghúzza, II. Bérgyilkos vigasztalhatatlanul sír tovább

Formosus jön oldalán a Bíborossal; kissé elmaradva tőlük a kíséret

FORMOSUS Kész?

I. BÉRGYILKOS Igenis.

Formosus megtekinti a halott pápát. körtösét ráhúzza az arcára. keresztet vet magára, visszalép

FORMOSUS Öngyilkos lett, pápához nem illő módon. (A két bérgyilkosra mutat) Kötőzzétek meg őket. Bár jobb, ha fejüket veszíték nyomban. Nem vigyáztak Szentatyánkra.

BÍBOROS Halottakkal nincs dolgunk.

A szín elsötétül

3. jelenet

Theutberga és Hubert. Hubert tébolyog a teremben, benéz a függönyök mögé, az ágyat tologatja, a székeket rugdossa. Egy árnyék sokan eléje: Theutberga. Ami ezután történik, jó darabig „játék”

THEUTBERGA Itt vagyok! Látni akartál!

HUBERT Ki kért ide?

THEUTBERGA Ne kezd meneküléssel. Ide kívántál. HUBERT Inkább kíváncsi voltál, kedves, hivatlanul. THEUTBERGA Hívatlanul. Elég a szemtelenség-ből HUBERT Árnyék vagy, s kápráztatsz. THEUTBERGA Hát láss és vakulj belém!

Hubert lép egyet, ám Theutberga kiszökik előle, Hubert levegőt markol, s nevetést hall a háta mögül

ő, én szerelmesem egyetlenem! Csókjaimmal elégetlek, könnyeimmel fűrésztelek, hajammal töröllek. S te hallgatsz, és sápadt vagy és mozdulatlan. Követlek. De nyílik-e nekem út pusztulásod nyomában? Engedd, Istenem, hogy szabaduljak halálos gyötrelmemtől, a véremészítő kétségbeeséstől és otthonra leljek *derűs halottaid között!*

Hubert a függönnyt tapogatja, majd hirtelen félrerántja, amikor egy szék mögül hallani a kuncogást

Íme, retorikát is tudok. Járatos vagyok mindenütt, agyad zezugaiban is: egy pimasz szó, és megkeverem a góccokat. Almatlanul hanykolódsz, szíved a torkodban, ha hallod a hangom, letérdelsz a szék elé, melyre talán majd én ülök, megsimítod a lábam nyomát. megfúlladsz az örömtől, ha érinthetsz, és szinte boldogtalan leszel., ha igent mondok egy eltítkolt gondolatodra.

Hubert a szék mögül kihussanó árny után kap, s egy fátyol marad a kezében

Ah, megraboltál! Nem félsz-e, hogy lecsapatom a fejed? S az uram, ha megtudja... a szívem szakad

HUBERT Kifogysz az üres leleményből: mi marad belőled?

THEUTBERGA A simogatás. Azután a lakk. De mindeneke előtt egyvalami. (Szorosan *Huberthoz simul, suttog*) Oldozd föl testemet, mely minden részében téged kíván!.. Nem üzhetsz ki már magadból, veled vagyok, ha lefekszel vagy fölébredsz, ha fázol, ha imádkozol, ha lerészegedsz vagy megölsz valakit: ott vagyok, s amit teszel, úgy teszed, hogy lássam és bölinsak rá... (*Villámgyorsan lemezteleníti, ma-gát. Hubert bizonytalan, tétova. Theutberga, hangja kellemetlenül megváltozik, keményebb, élesebb*) Vet-közz!

HUBERT Mit akarsz?

THEUTBERGA Nincs kedvem nyavalyát kapni tőled, ha mégoly szűziesen élsz is nélkülem. Vetközz! HUBERT Mintha Lothart hallanám ... Jobban nem fertőzhetjük meg egymást, mint egymással.

Hubert is levetkőzik, meztelenül szemlélik egymást a homályban, kölcsönösen vizsgálódva, nincs-e valami nemi bajuk; érintkezésük óvakodó, szemérmes, majd egyre ragaszkodóbb, meghittebb.

Lothar jön, figyelmesen szemléli őket, ahogy nézegetik, tapogatják, simogatják egymást

THEUTBERGA Álomban egy nagy madár fészkelte magát az ölembe.

HUBERT Nincs rajtatok áldás.

THEUTBERGA Hidd el, Hubert, édes bátyám, rajtunk sincs.

Lothart kötelességem szeretni a pokolban is.

HUBERT Miért megy veszendőbe a szerelem?... Láttalak elaludni anyám mellén és felébredni Lothar ágyékán.

THEUTBERGA Nem megy veszendőbe, ami egyszer már megtörtént.

HUBERT Ne szédítsd magad azzal a képtelen ötlet-tel, hogy gyereket szülsz. Nem szülsz, s ha szülsz se magadnak. Lothar kisajátít és becsap.

THEUTBERGA Igen, Hubert, téged szeretlek, de siess már!

Lothar végre kilép a fedezékéből

LOTHAR Ami a romlottságot illeti, néhány szárny-csapással megelőztél, asszonyom. Illem alá rejtél bujaságot, távollétemben pedig Hubert vigyáz rád, hogy meg ne fázz.

HUBERT Már búcsút mondtunk egymásnak. Semmi dolgod itt.

Lothar nem törődik vele. Theutbergát szemléli

LOTHAR Szépséged a természet furfangja, nem te-hetsz róla, meg sem védheted, vagy inkább jogod sincs megvédeni, ha valaki, mondjuk Hubert bátyád, jókedvűen birtokba veszi, akár egy útjába akadt virágok Vagy egy kiveret kancát a mezőn. THEUTBERGA Engem eltaszítottál, Lothar. Mit akarsz még?

LOTHAR Ajándékozod el magad: az ajándékozás öröm; többre úgysem viszed. Bár nem mindegy, ki kap meg. Krisztust már eljátszottad. A kopasz, gonosz apácák csak maradék szépségedet fosztják ki, meghagyva saját képükre formált romjaidat — emlékül nekem. (Megéri Theutbergát) Maradjon hát az egész a szűk családban.. Hubert igazán megérdemel téged, Isten nagyobb dicsőségére, s hogy te se futkoss a hozományod után, és. pórén ülhess fivéred ölébe. Az egyház megértő, akár egy amőba, mely mindent be-fogad, ami emészthető és nem tűskés.

HUBERT Isten lesújt rád!

LOTHAR Ha te mondd... Rosszabb nem érhet, mint hogy kedved szerint elkárhozom. Ámbár az átkod csak benned visszhangzik oly vészjóslóan.

HUBERT Ide hallgass te sunyi kis himringyó! Te nyálas pojáca, akinek csak a szája jár, de a szava mögött nincs semmi! Te fattyúripacs! Csakis Theutber ga miatt türtelek eddig, de meg foglak ölni!

LOTHAR Ne fékezd magad, Hubert; túléljük! De m lesz az üdvösségeddel? Add ki végre magadból ősz szes erényedet, hisz oly régóta csücsülsz már a ha sadat szorongatva. Mondd, hol szemeltesd ki a ma gad helyét az angyalok karában, akik azt se tudják, fiúk-e vagy lányok?

HUBERT Légy átkozott életedben és halálodban ! LOTHAR Misézz érte naponta! Áruklodj a Jóistennek!

Kéz a kézben a feleségemmel. Míg rá nem jössz, hogy mindhárman pofára estünk.

THEUTBERGA Lothar!

LOTHAR Lothar halott, szívem, mint egy kiebrudalt kislány Ázsia pestises pusztáján. Ne keltsd föl, hisz újra éled. S ha a tekintetedből visszanéz majd önmagára, azt is megtudja: mi az enyészet.

THEUTBERGA Ne tréfálg, kedvesem.

LOTHAR Csak a Jóisten tud tréfálni. Lothar nincs. Megérintette a bánat és a nyomorúság. Hítség. Be kell csukni.

THEUTBERGA Istenem!

LOTHAR Istenedet is, mielőtt megijedne magától.

HUBERT Kétségkívül bolond.

THEUTBERGA Istent fenyegetheted. De ne kísérsd meg magadban... Nem tudsz élni nélkül.

LOTHAR Szívesen hallgatlak, de ... gyerekek, legyünk már kedélyesebbek! *(Szünet után, Theutbergához)* Különböző igazad van : visszakaptalak, bár nem kértelek. Legfrissebb papánk, Öszentsége, Formosus újlag összecsomózta kezünket, lábunkat, szívünket.

THEUTBERGA Nem!

LOTHAR Az imént még ragaszkodóbb voltál: mintha magadat akarnád más helyébe tenni.

THEUTBERGA Nem !

LOTHAR Hubert is visszatér magányos őrhelyére, az apátság levegős toronyszobájába, elmélkedni az atyáról és fiúról és szentlányról ...

THEUTBERGA Nem!

HUBERT Formosus mondta?

LOTHAR Ó, nem. Ezt én mondom. Az öreg csak stréberkedik, mint minden kezdő. Összekacsint eleinte az égiekkel, aztán veleink kezd alkudozni. Hamarosan megunt másképp gondolkodik majd a föld alatt. S mint tudjuk: mindig a harmadik számít. THEUTBERGA Vagyis várunk kell, s ha már eleget vártunk: ölnünk.

LOTHAR Imádkozunk.

Hubert visítva röhög, aztán kézen fogja Theutbergát, és vonszolja ki f elé a teremből

HUBERT Menjünk innen. Ez elmebeteg. Közös agy-rémünk. Ne dőlj be neki. A körme piszka se valódi.

Theutberga vonakodik, lecövekel, majd elindul s ismét megáll

THEUTBERGA Lothar! Lothar! Ég veled, Lothar! Lothar, Lothar!

Waldrada érkezik sebesen, kis pocakkal, Theutberga láttán még jobban kifeszíti; kevéssel utána Formosus

WALDRADA Mit üvöltözöl?

THEUTBERGA Ilyem sértődékeny a pofád? WALDRADA Aki együtt lát titeket, utána egy hétig az ágyat nyomja, és nem tud megszólalni a rémülettől.

LOTHAR Csónd!

WALDRADA Apácának születtem, s lám megint anya leszek. *(Letérdel, Lothar kezét keresve föl néz rá.)* Köszönöm, Uram !

LOTHAR Hülye! *(Formosushoz)* Miért nem bókolsz a meztelenség előtt? Tudom, Szent 'Pál nyomában kapdosod a lábad, de ő is megbecsülte szeszélyes múlt-ját.

FORMOSUS Meddig maradsz még csecsemő, Lothar? LOTHAR Növésben vagyok ... Furcsák vagytok így kettesben. Bár megengedhető egy oszlásnak indult pápa és egy halálra vált kurtizán közös műsora. Különös, Waldrada, hogy gyerekeket szülsz nekem, akik az anyémek is lehetnének.

WALDRADA Ne bánts meg fölöslegesen.

FORMOSUS Mint tudod, házasságod Theutbergával... LOTHAR ... érvényben marad eredeti eskünk szerint ... Neked ugye kényelmesebb, Szentatyám, ha Waldrada az ágyasam, s én szerelmes maradok a terméketlenségbe. *(Theutberga felé int)* Hubert mit sem számít, a fattyakon megosztóznak majd mi ketten. Az elsőszülött fiú akkor is az anyém. Ezen nem változtathatsz, ha Waldradát el kívánod is tőlem, és a feleségem tovább ficáncol Hubert és énköztem. FiaTRA van! Fiam!

HUBERT Hányfelé vagy féltékeny egyidőben?

WALDRADA Boldogok leszünk ! Boldogok ! Boldogok !

THEUTBERGA Ne bizz ennyire az aranyfogaidban.

FORMOSUS Meddő vagy, lányom, mint Theutberga; csak épp szerencsétlenségedre anya is és várandós ... Nincs neveden mondható gyereked, Latkar. S engem ne gyanúsíts szorongásos rémképeiddel.

LOTHAR Rajtad múlik. S ha van benned tisztesség, áldást mondsz ránk, nem kárhozatot, ha már ennyien osztozunk egymáson .... Egyébként megvadhatalak, elég tanú van itt. Olcsó nekünk a hamiság, viszont a bőszöd mehet rá. De nem teszem. FORMOSUS Waldrada könyörögni jött, s nem hallgattam meg. A házasság szent és sérthetetlen. LOTHAR Vagy úgy. Legalább ne mentegetőzz. Áttetszőbb és cinikusabb érved nincs?

FORMOSUS Nekem? ... Theutberga beismerte, hogy te kényszerítettél őt hamis vallomásra, hogy vérfentető cédának mondja magát, és bemocskolja fivére hí-rét-nevét.

LOTHAR Így volt?

THEUTBERGA Igen.

LOTHAR És igaz?

THEUTBERGA Nem tudom, Lothar, igazán nem tudom, akkor sem tudtam pontosan megmondani, ami-kor Formosus kérdezett ... ne haragudj, lehet, hogy igaz, de így megfogalmazva olyan képtelenség ... hiszen nem tudhatjuk, mi kényszerít: más kényszerít-e minket, vagy mi kényszerítjük magunkat, vagy csak úgy önmagától adódik, s csak több tünik föl másképpen, amikor már nem lehet helyrehozni ...

LOTHAR Úgyes vagy, Szentatyám. Gondoskodni kell róla, hogy te is megdicsőülj, akár a házasságaink, s megtört fényű utolsó pillantásunk összekapcsolódják az idők végezetéig ... Egyáltalán : miért gyűlölsz?

FORMOSUS Aggódva szeretlek: katona vagy, s elvesztetted magad a szoknyák között. Érzéseim azonban egyedül Istent illetik meg.

LOTHAR Ezt szépen kicsavartad! Jézus alighanem téged kergetett volna ki elsőnek a kufárok közül... *(Mayába mélyed, kis szünet után beszél tovább, más hangnemben, mint eddig: halkán kezd, fokozatosan belehevül):* ... Pedig olyan egyszerű. Mint egy állat céltalan bizalma, az épp adott pillanat szerkezetében bolyongva fogsága pereméig és vissza. Se emlékezete, se akarata. Semmi. Kínálkozó balsejtelem: a pusztító ingerültség előérzete ... De nem. Türelemmel várunk, míg néhány gondos tudat megteremt a saját elképzelései szerint is. Nem tiltakozunk, nem helyeslünk; az idegek békülékenyek, bár szívesen köszálnak túl a lélek udvarán ... Elhagyatott engem ! Körbeszagoltok, meglóptok, a szívdobogásomat számoljátok, az arcomat lesíték, hogy fölfedje magát., hízelegtek, de a tenyeretekben tör lapul, a nyakamra célozva, bármint fordulok ... Takarodjatok innen annyifelé, ahányan vagytok ! ...

Lothar kirántja a kardját, s a tengelye körül pörögve szántja vele a levegőt. A többiek szétfutnak, csak Formosus marad ott némi távolságban, megvárja, míg Lothar lecsillapodik

Mit akarsz még itt?
FORMOSUS Nyugalom. Lothar, fűjd ki magad. Megártott az éjszaka, fejed zűg a rémképektől. Tűrelmed elfogyott, pihenni vágsz. Nem csodálom. Szabadnak születél, s itt rostokolsz tétlenül.

LOTHAR Hallgatlak.

FORMOSUS Hitetlenséggel hivalkodsz — ugyan, ki veszi komolyan? Kirabolsz hetente néhány kereskedőt — jó ez? Leccsapsz egy-egy pimasz fejedelemségre—*mire való? Ha igazán erős* vagy, elhagyod ezeket az alkalmi mutatványokat. És te igazán erős vagy, nem kell naponta bizonygatnod! Mondj le szertelenségeidről, és én értelmet adok az erődnek. Még azt is megérhetjük, hogy alázatos szívvel borulsz Isten trónja elé . . .

LOTHAR Ha lehetne, rövidebben.

Formosus Lotharhoz lép, mintha meg akarná simogatni. két tenyerébe fogja a fejét. nézegeti. Lothar meg-köviülten hagyja

FORMOSUS Furcsa. Azt mondod, nyugatról jöttél. a tejformád mégis inkább balkáni. Bárki megállapíthatja, tapogatni se kell, csak rád nézni. A pogányokhoz vonzódasz, tudomásod nélkül? Ki hinné, ha te sem akarod. Segitek. Szabadulj meg tüntető szörzetedtől, színezd kissé világosabbra a hajadat, a nézése legyen átható, kíméletlen és mélabús. Takard el származásod külső fogyatkozásait.

LOTHAR Mintha a csuhád beszélne helyetted. Mit kívánsz ilyen szemérmes erőszakkal? — kérdeztem már.

FORMOSUS Téged.

LOTHAR Ne lépj ki magadból: nem jó a gyomrom.

FORMOSUS Ismerlek. Zavarodban beteges hévvel tanulmányozod önmagadat. Túllendültél a súlypontodon, a *gesztusaid már elég* mesterkéltek és tétovák, egy szigorúbb tekintet előtt leroskadsz, rángatózni kezd előbb az arcod, aztán kezéd-lábad. Kínosan távol vagy magadtól, de nem annyira, hogy más útra tereld sorsodat, elhagyottan . . .

LOTHAR Add, Uram, hogy értsem, amit ez a fehér-ördög összelocsog, vagy kímélj meg ... Dicsérsz vagy ócsárolsz?

FORMOSUS Atyai szeretetem kísér mindenütt. Katona vagy, király, erős, fékezhetetlen, veszélyes! Addig vagy, amíg élsz, nem arra születél, hogy dinasztíát alapíts mulandó tehetségéből. Becsüld meg ezt a percet, mely rabul ejt és megőrzi épségben kihunyt érzékeid vázát. S ne veszdj azzal, hogy ki koptat-ja tovább feneked hült helyét a trónon halálod után, vagy vénkorod szelid deliriumában ... Üzd ki körödből a ringyókat és léhütöket; rikácsolásuk megsüketit!

LOTHAR A te műved is ez, miközben duzzogsz itt féltékenyen; szemed káprázik, arcod rózsaszín, mint a flamingók.

FORMOSUS Mi tagadás, kedvellek; bár nem a lényed, inkább a személyed fontos, ha szabad így téged kettéhasítani. Tudod, csak egy változékony formát szeretünk, mely úgyszólván szívünk véréből táplálkozik, belülről. Várnom kellett, míg lehiggadsz vagy megőrülsz egészen. Szorongásaid voltaképpen hasznosak; jól visszhangzik a dobolás hanyatt dőlt ketrecedben.

LOTHAR Csüggesztően udvarolsz.

FORMOSUS Felképeljelek, hogy észhez *térj? Tehetség*telenül cserkészted be Rómát: idebenn vizályt szítasz, kintről meg nyakunkba hozod ellenségeinket. Védd meg! A tiéd és az enyém.

LOTHAR Mit akarsz?

FORMOSUS Szövetséget veled. Lelkünkért és oltalmunkért.

LOTHAR Amíg élek, és amíg veszélyben vagy : legyen a helyére visszatévedt bárány. Mintha kiherélnél, cserében egy aranyköntösért. De nem tarthatsz fel

sokáig külső erővel egy krónikus benső romlottságot és a szétesettség kegyes örömét.

FORMOSUS Megmondtam már, ne a jövőddel foglalkozz, amit nem érsz meg. Kettőnkéről van szó.

LOTHAR Ki tudja?

FORMOSUS Egy pápa szava ér ennyit.

LOTHAR Lehet. A fiam nyolcéves, és ha gyorsabban vénül is, mint te, itt leszl!

FORMOSUS Figyelj rám : minden helyzetnek megvan a töled független fortélyá. A fogékonyságod szerint tudsz részt venni egy szituációban, esetleg előre ki-számítani és ettől függően irányítani akár egy egész szituációsort. Ehhez némi szerencse is, kell, persze. Viszont úgy megszervezni étellel, levegővel, vízzel-tűzzel, csodákkal, áthatni egy rendszert, hogy azt is, aki ellenünk van, mi biztatjuk, percnyi sikerekkel szelidítve magunkhoz, míg torkát a talpunk alá fekteti — ez művészet ... Egyedül vagy. Érted? Egyedül. Kellünk egymásnak.

LOTHAR Ez is pápai szó volna?

FORMOSUS Igen, nyugodj meg Isten akaratában; nála nincsenek véletlenek.

Formosus csókra nyújtja a kezét, Lothar némi tétovázás után 'megcsókolja.

A szín elsötétül

4. jelenet

Formosus pápai díszben, a Biboros, Lothar, papok, püspökök, bíborosok stb.; egy gyülekezet minden kel-léke

FORMOSUS Legyen velünk az Úrjézus megváltó kegyelme, az Atyaisten végtelen szeretete és a Szent-lélek üdvözítő hatalma, mely egybefűz minket. Jézus mondta: aki hisz bennem, a halála után is tovább él. Értjük, Uram a szavad, nem tágitunk tőle, és köszönjük, hogy a mai napot megérhettük. Add meg nekünk tovább a szeretet képességét hiveinkhez és a türelmet ellenségeinkkel szemben. Add, hogy hivatalunkat egészségben ellássuk és hitünk ne lazuljon. „Mert hamis krisztusok és hamis próféták állnak majd elő, jeleket és csodákat tesznek, hogy megtévesszék, ha lehet, a választottakat is... Ha te-hát azt mondják nektek: Íme a pusztában van, ne menjetek ki! íme, a belső szobákban; ne higgyétek! Mint ahogy a villámlás keletről támad és ellátszik nyugatig, úgy lesz az Emberfiának az eljövetele is. Ahol a dög, oda gyűlnek a saskeselyűk-. Ama napok nyomorúsága után pedig a nap elsötétedik, a hold nem fénylik, a csillagok lehallanak az égről, és az egek erői megrendülnek. És .akkor feltűnik az Emberfiának jele az égen, akkor jajgat a föld minden népe, és meglátják az Emberfiát eljönni az ég fel-hóin nagy hatalommal és dicsőséggel... Akkor ketten lesznek a mezőn: az egyik felvétetik, a másik otthagytatik ... Ezért legyetek ti is készen, mert abban az órában jön el az Emberfia, amelyikben nem is gondoljátok...” Áldjon meg benneteket az Úr. Amen. (Az imádság után rövid szünetet tart, majd *elfoglalja helyét a pápai székből*) Ellenségek vesznek körül. Hirdetik, hogy Róma fonnyadt virág, veszett éji farkasok menedéke, a hit látszata, az erő önkivülete... Én azt mondom, Róma képes megfékezni támadóit. Nem akarok vizályt Bizánccal, sem a pogány népekkel; a maguk módján tisztelnek minket, s én békés megnyerésükre töreksem. Isten ugyanaz marad, bármiféleképpen mutatkozik is meg. Szeret-nem kell őket, akárcsak titeket, hisz csak azokat szerethetjük, akikkel egy világban élünk szükre szabott időnk folyamán. Mi így számíthatjuk az időt, ők más-hogyan. De hová lesz az igazságunk és. az övéké, ha van, és öljük-e emiatt egymást? A népek elkülönül-nek, az emberek szétválnak, és nem lesz többé módunk, hogy változtassunk tévedéseinken és határozzunk sorsunk felett.

BÍBOROS Szentatyám, megilletődöttségem sem halogathatja, hogy jelenünket a jóvá mérleésére helyezzük.

FORMOSUS Lehet, hogy Isten mást kíván tőlem, mint Jézus? Azt súgja: kövesd parancsodat, sújts le a földi gonoszság rabjaira. Jézus pedig: légy irgalmas és szeresd őket.

BÍBOROS Látomások kínoznak ... Ne válaszd szét őket úgy, hogy egyikük az ördög képét öltse lelked-ben.

Formosus hirtelen indulattal keresztet rajzol kezével a levegőben, a Bíboros felé, s megáldja őt

FORMOSUS Elégedett vagy?

BÍBOROS Nem a gyónás és feloldozás ideje ez. Meg fogunk békülni.

FORMOSUS Míg püspök voltam, nem ismertem kételyt. Miért kellett megrongálódnom; ki akart engem ide?

BÍBOROS Te magad. És persze én. Azaz: mi. Elméd kettős nyílzáporba került. Nyerd vissza gögöd becületét. A szavadra várnak, vagyis Istenére, vagyis ... hm ... melyükünkére.?

FORMOSUS Túl rég ismerlek, és túl jól.

BÍBOROS Kezdd már, te mamlasz!

A Szóvivő a háttérből bukkan elő, kezében irattekercs, kibogozza, olvasni kezd

SZÓVIVŐ Kereszt és Kard lép szövetségre öszentsége Formosus és Lothar urunk személyében. A magas szerződő felek örömmel nyugtázzák, hogy az utóbbi időben államaik viszonya a függetlenség, a belügyek-be való kölcsönös be nem avatkozás és a teljes egyenjogúság szellemében fejlődött. Ez annak köszönhető, hogy mindkét fél alkotó módon alkalmazza a másik tapasztalatát és eredményeit, saját államának körülményei között. Ime, .sikerük és közöségük titka! Emellett őszintén hiszik, hogy testvéri szövetségük a nyugalom megőrzésének legfontosabb záloga lesz Európának ezen a részén. Közösen munkálkodnak, hogy ne fokozódjék a feszültség szomszédainkkal és távolabbi ellenségeinkkel, szűnjön meg a háborúzási izgalom és küszöböljünk ki minden összecsapási lehetőségét. Szívesen tárgyalunk a nem barátságos vagy más nézeteket valló államokkal, biztonságos szellemi és gazdasági kapcsolatok ügyében, mindenfajta különbségtelet mellőzve ... Viszont szigorúan fellépünk azokkal szemben, akik egyezségünk rombadöntésére készülnek, s viszonyunkba, valamint a velünk barátságos, önálló államok életébe a durva parancsuralmi beavatkozás szellemét igyekeznek becsempészni. Hogy testvériségünket sötétbe borítsák, nagy lármát csapnak korábbi vitáink körül, sőt Lothar baráti megérkezését is diverziónak tüntetik fel. Ez aknamunka, mely azt célozza, hogy megváltozzanak a világunkban szerencsésen kialakult évvizonyok, Isten türelmes ege alatt. Mi készen állunk, hogy gondoskodjunk biztonságunkról és megfelelő ellencsapást mérjünk háborúsággal ránk vicsorgó ellenségeinkre ... Némely összeesküvő körök elszántan próbálják kihasználni egy-egy tévedésünket arra, hogy lejárassák eszméink legjavát és szétzilálják közösségünket. Arra számítanak, hogy az államunkban kétségkívül meglévő, bár elhanyagolható számú türelmetlen csoportok forrongásainak taraját meglovagolva, Rómában káoszt s a forrongásból zendülést teremthetnek. Az összeforrottság hitében azonban határozottan vissza-utasítunk minden olyan számítást, mely arra irányul...

FORMOSUS Elég már ebből a hablatyolásból! (Magánkívül, reszketve, indulatosan) Tudom, így szólt a megállapodásunk. De... Nincs jogunk egy dekrétummal átlépnünk népeink sorsán. Talán nyilatkoznunk sem szabad most, ha Isten jelen van bennünk, nemcsak kiabáljuk. Azért jöttem, hogy türelmet, hirdessek. s megértsem azokat is, akik nem úgy

gondolkoznak, mint én... Nem kívánom mások pusztulását. Ha hitük csorba, pusztuljanak maguktól.

BÍBOROS És öszentsége, aki oly hirtelen távozott körünkből? Egy szót se hagyott maga után.

FORMOSUS Az elődöm?

BÍBOROS ó.

FORMOSUS Nem távozott hirtelen.

BÍBOROS Így gondolom én is.

FORMOSUS Te?

BÍBOROS Miután így gondolod: hát én is. Sőt mind-annyian. Veled együtt.

FORMOSUS Nyomja még valami a szivedet?

A Bíboros nem felel, csöndben odébb lép

Nem tartok tőled, se magamtól ! Tisztában vagyok az értekeinkkel. (Szünet után) Krisztus fegyvertelen katonájának szegődtem. Egyesíteni fogom a szelíd hatalom gyakorlását az alázatával.

BÍBOROS' Legjobb, ha rögvest kápolnát ácsolsz helyrehozhatatlan érdemeid köré, hogy lehessen nyalni a port és ábrándozni egy állam önfertőző sutaságán.

FORMOSUS A pápa beszél!

BÍBOROS Fülünk éberen várja, hogy szellemedtől kiszellőzzék.

FORMOSUS Szép kort értél meg már — mások fohászknak emiatt s irigyelnek.

BÍBOROS Mások?... (Tűnődik) Főlesküdnék ránk egy szóra, fohász és irigység nélkül, önként.

FORMOSUS Erről beszéllek.

BÍBOROS Beszélj... Csak ne olyan kihívó céltalansággal, mintha szeretné is őket.

FORMOSUS Kiket?

BÍBOROS A gondviselésedre kárhozottatott lelkeket.

FORMOSUS Keress inkább egy orvost; ugrabugrálsz, és szived a tenyeremben vergődik... Él-e még anyád?

Vagy valaki, akire vágsz, és nem asszony, és nem úgy gondol rád, mint most én ...

BÍBOROS Bocsáss meg.

FORMOSUS Nem tudsz megsérteni.

BÍBOROS Hallgatok, mint egy üres temető. Várom, hogy szavaddal együtt te is utolérj.

FORMOSUS Kevesellni fogsz. Hárman gyorsabban jutunk dűlőre, vagy végzünk egymással... Lotharról beszéllek. Es gondjainkról.

BÍBOROS Igenis.

FORMOSUS Nem akarok önkényt, mint te.

BÍBOROS' Mi sem... Figyelek rád.

FORMOSUS Ha szétnézünk: mindenütt háborgások. Az iparosok és kézművesek lázonganak, hogy részt nyerjenek a közügyekből. A kereskedők szövetségbe gyűlnek; az adót sokallják. Végestelen-végig lánkolnak a parasztfelkelések; rabolnak, gyilkolnak. Másfelől a beszállásolt, vagy kóborló és, zsoldját nélkülöző katonaság irtja őket és jószágukat, s a maradékot fejedelmek, kolostori apátok szorítják ki belőlük. A fal-vak elnéptelenednek. A kórházak, kolostorok és bolondházak zsúfoltak; többen halnak meg naponta, mint egy városban. Délről pestis fenyeget, nyugatról kardok villognak ellenünk, németek és frankok toporzékolnak a küszöbünk előtt: Arnulf, Lambert, Berengár ... nemcsak a te békéd ez, Lothar!

LOTHAR Megbeszéltük, s most újra eszedbe jutott.

FORMOSUS De itthon is! A hontalan szegénység táborát út a mezőkön, barátkozik, ki tudja, mifélékkel, akik az Antikrisztust prédikálják, vagy bármi mást; de a gyűlevész sereg nőttön nő. Mi lesz, ha egyszer majd ugyanazt gondolják mindannyian, hitükben megtántorodott testvéreinkkel együtt?... Ez a nép éppoly fegyvertelen, mint én és Isten többi igaz szolgálója. Kötelességünk megvédeni őket önmaguktól...

LOTHAR Megtesszük.

FORMOSUS Békésen.

LOTHAR Ahogy tudjuk, Szentatyám: parasztek, kereskedők, deákok, iparosok, kolduló fráterek; azután meg borisszák és bornemisszák ...

FORMOSUS Nem szabad megjelölni senkit. A név megszegyenít, olyasmire kötelez, amit nem ismerünk. vagy mivoltunktól idegen, s még ha tetszik is, korlátoz.

BÍBOROS Kértünk már, hogy ne rendelkez és moralizálj egy füst alatt.

FORMOSUS Visszatérek püspökségembe.

BÍBOROS Elkésett, bátortalan lépés. Nincs kibúvó. A kisujjad kurta íve a levegőben, míg magasra emelsz egy csészét, égi intésnek számít.

FORMOSUS Szentként tisztel a nép.

BÍBOROS A szellemi igénytelenség ragályos. Aki nem osztja be percire alattvalói életét, csak homályos célzásokat tesz boldogulásukra : nézzen szembe az akasztófával.

FORMOSUS Ez szép volt. Nálad nagyobb ember is, mondhatta volna.

BÍBOROS Megeshetik még... Komolyan hiszel névtelen nyájad monoton csörtetésében?... Szünet nélkül forogsz a tengelyed körül...

FORMOSUS Helyt adnál magad után nekem is, hogy szóljak? (Lotharhoz) őrizd meg a békénket, Lothar. Most nem a pápa kér, hanem a barátod.

LOTHAR Megőrzöm... De kéne még egy alkalom, amikor...

BÍBOROS Lothar... Sereged szétzüllik. Nyugatról jöttetek, s ime déliekké lesztek. Embereid már elfeledték születési helyüket, hátrahagyott háznépüket, már nem ugyanazt a nyelvet beszélik, csak szitokra és káromkodásra emlékeznek. Sokan asszonytalanok, a szolgálkival hálnak, másokat Róma asszonyai bűbajos versekkel csalogatnak, s ágyukban ördögösen dűdólnak .. Némelyek a szabadban elkóborolva együtt a szegényekkel, inségükben emberhúst esznek, az akasztottak tetemét kiássák a földből, megfőzik és a piacokon árusítják, együtt a mandragórával...

FORMOSUS Ne húzd az időt, nem a tiéd.

BÍBOROS Jót akar ő is, ahogy egy alamizsnára fogott királytól elvárható.

Lothar hirtelen térdre ereszkedik előttük, fejét az egyik lépcsőfokra támasztja, nem néz föl rájuk

LOTHAR Adjatok nekem! ...

FORMOSUS Mit?

LOTHAR Haladékat... Három napot. Vagy csak egyet. Töprengeni.

FORMOSUS Miért?

BÍBOROS Megőrültél?

LOTHAR Bocssás meg, Formosus, kételyeim vannak... mint „aki megbotlott, s az egyensúlya nem ott van, ahol keresi...”

FORMOSUS Ennyi?

LOTHAR Lehet... Nem tudom. Nem vagyok ura érzéseimnek ... Főfájás, bizonytalanság... Ha átmenyek egy úton, sorfalat kell állítani ...

BÍBOROS Ne gondolkozz — cselekedj ! Egy jó hazugság segít.

LOTHAR Nem tudnék... Ez a hihetetlen napsugárzás... Ha kettesben lehetnénk, Szentatyám ... FORMOSUS Megvárjuk, Lothar, míg magadhoz térsz.

Nem akarok csalódní.

BÍBOROS Talán csak a megrögzöttségtől tart, vagy a sirig szóló szövetségben nem lát elég garanciát... Vagy elbutult, ami nem ritka manapság...

FORMOSUS (humorizál) Hogyan szokás megfenyíteni azt a katonát, aki meghátrál? Kínpad? Vessző? Lelki vigasz?

BÍBOROS Egyszerűen csak szórakozott : árnyképeket formál kezével a falakra.

FORMOSUS Közöttünk. A világ közepén — ha szent sugaraink helyesen tanúsítják... Tán Jeruzsálembé vágyik...

BÍBOROS Mi kifogásunk lehetne?

FORMOSUS Semmi.

BÍBOROS A bolondériait ismerjük. Róla magáról keveset tudunk.

FORMOSUS Úgyszólván csak azt, hogy fél az életünk-se történi... Így van, Lothar?

LOTHAR Tessék?

FORMOSUS Ne ijedj meg, tréfáltam.

LOTHAR Jó tréfa volt?

Theutberga érkezik, mögötte Karlmann, Lothar barát-ja és alvezére

THEUTBERGA Három hete nincs vérzésem, Lothar! A

figyelem órá irányul; szünet után Lothar

LOTHAR Beteg vagy?

THEUTBERGA O. igen. Boldog és beteg !

BÍBOROS (Lotharnok) Tégy le arról a rossz szokásodról, hogy a hátadon cipeled a családodat. LOTHAR Akivel én vagyok, s nemcsak mutatkozom, az a családom, még ha egy hegyet kell is megmozgatni!

FORMOSUS Jól kell imádkozni.

THEUTBERGA Igen, Szentatyám. Áldd meg méhemet!

LOTHAR Nem szeretem, ha a feleségem combja közt más is kinyafogja magát... Mi jót hoztál, Karlmann?

KARLMANN Csapataink türelmetlenül várják, hogy frigyetek létrejőjön.

LOTHAR Hát csak várják... (Theutbergához) ...Nem tévedsz, asszonyom? (Közelebb lép) Látom, hogy tűnik le rólad gyermeki ártatlanságod gyilkos nyugalma, amit egykor, igen, egykor... szó mi szó ...

THEUTBERGA Te érintettél utoljára.

LOTHAR Mintha számítana. (Karbmannhoz) Nem! Várjanak még, ha eddig várni tudtak.

KARLMANN Készek betörni.

LOTHAR Maradjanak készenlétben. Parancs! ... Is-meritek ezt a szót.

KARLMANN Amíg érvénye van.

BÍBOROS Ne tétovázz, Lothar. Ez az eskü is csak arra kötelez, amit- te jónak látsz.

FORMOSUS Essünk túl rajta, egy perc, s marad még sok időd utána a gyógyulásra, és még több, hogy rendet teremts.

LOTHAR Bocssás meg, Szentatyám, nem tehetem.

BÍBOROS De igen.

Karlmann Lothar mögé áll, megfogja a vállát, meg-szorítja úgy, hogy Lothar térdre roskad

LOTHAR Honnan az erőd?

KARLMANN Ez a kéz asszonyt nem illet.

LOTHAR Aha... Minek tekintselek?

KARLMANN A lelkiismeretednek.

LOTHAR Persze, hisz barátok vagyunk. (Meggzagolja Karlmann) Túl függőleges vagy. Ne igyál anya nyit nélkülem, hogy vízszintesbe kerülj -- ázalaggal telt pofával és ágyékkal —, vagy ne adj isten, megrövidülj egy arasznyit a fejed bűbjától a gigádig.

KARLMANN Végy erőt magadon, nem vagy asszony.

LOTHAR Honnan merited a bátorságot?... Lambert lenyűgözött, aki nem leány és nem nő?

FORMOSUS Lothar!

LOTHAR Hát jó, essünk túl rajta. Bocssás meg, Szent-atyám, hogy ily sokáig nyújtottam a drága idődet.

Formosus a térdeplő Lotharhoz lép, aki összekulcsolt kezét az ő kezei közé teszi, s így mondják el az eskü szövegét

Szentatyám, a Te hűbéresed leszek birtokaim révén, és ígérem, hogy oltalmazni és védeni fogom minden élő és halandó lény 'ellen.

FORMOSUS Én pedig felfogadlak téged, Lothar, Isten hitébe és az én hűségembe, jogaim épségben tartása mellett.

LOTHAR Elfogadom, és hűségesküt teszek neked: a te életedre és tagjaidra.

Formosus lehajol, s a hűség jeléül száján csókolja Lothart. Lothar nyomban ezután feláll, Formosus szájára tapasztja tengerét

Harapd szét és nyeld le. Különbén az embereim kocolnának fel. Pillanatok vannak hátra az életedből. Nyugodj békében...

Formosus küszködik, ekkor már Karlmann is fogja, úgyhogy kénytelen nyelni. Elengedik

FORMOSUS És te?

BÍBOROS VI. István néven követlek.

FORMOSUS De miért?

BÍBOROS Mire elmondanám, te már nem vagy.

FORMOSUS De miért?!

BÍBOROS Ne aggódj. Róma megmarad, árnyad lenyomata is a köveken. A szövetségünk is Lotharral. Ne tarts semmitől.

FORMOSUS De miért?!

BÍBOROS Imádkozunk érted. Kezdj rá te is, mielőtt késő.

FORMOSUS De miért?! Az istenit! A kurva anyákat, ha csakugyan ez halálom perce!

BÍBOROS Nyugodj békében. Még szent is lehetsz — valóban.

FORMOSUS *(üvöltve)* Szakadjon szét Róma! Zabálják föl a patkányok és férgek veletek együtt! Ne maradjon ivadékotok! Disznók! Szarháziak!... Ember-kék.

Formosus elhallgat, visszamegy a székéhez, leül. Várakozó csönd. Waldrada lépeget be halkán, kézen fogva kisfiát, Hugót, mögöttük Hubert, Formosus fölemeli lassan mellére csüggesztett fejét, szétnéz a társaságon

Másképp is lehetett volna... De jó. Legyen így, ha így adódott. Álmodozunk tovább. *(Lothar és a Bíboros felé lendíti a karját)* ...De két örült egyszerre — sok lesz Rómának.

BÍBOROS *(Lotharnak)* Rendelkezz!

LOTHAR Én?

FORMOSUS Csak afölött rendelkezhetsz, ami már nincs.

LOTHAR Illó gáspompával temetünk

BÍBOROS Várhatunk még ...

FORMOSUS Amíg?...

BÍBOROS Addig. *(Lotharnak)* Ne gatyázz ennyit.

FORMOSUS Nyertél. Helyes. A győzelem : lemondás.

BÍBOROS Ejha!

FORMOSUS A szemüvegem jól fedez. Ha leveszem, körös-körösül színek. Először rozsdavörös, aztán zöld, aztán sárga, aztán rozsdavörös. Velem szemben: először homályos, aztán vakító, aztán halványuló. Ha hunyorítok, tisztább a kép. A pupillám tágul-szűkül. A kép kövéredik-soványodik. Körbefut. Először villanások, aztán foltok, aztán formák, aztán távolságok. Belátható körzet. A pupillám túhegynyi pont. A kép már-már robban. A szemüveg véd meg. Ha leveszem, tűrhetetlen nyugalom. Csak néha átcsúszik valami a szemeken keresztül az agyhártyáig, simogat, melenget, borzongat ... *(Karlmannhoz)* ... Borzasztó lehet, Karlmann, ha valaki ilyen hőség-ben ilyen kövér!

LOTHAR Aludj szelíden és méltóságodban, szegény, öreg barátom. *(Lezárja Formosus szemeit; hang-súlyt vált)* ...Lambert jöjjön elő az ajtó mögül. *(Lambert előjön)* ...Itt van, Karlmann, akit öhajtottál magad mellé. Legyen némi derű is köztünk. *ha ennyire áhítoztok, vagy inkább fenitek a fogatokat egymásra...* Hubert térjen haza kolostorába, ápolni az elvadult lelkeket; itt ügysem tenné... Theuthberga, akivel tíz éve kölcsönös reménytelen szerelemben élünk, külön egymástól egy ágyban — velem maradhat, nem bánom, bár örömmel beszél mellé, de szórakoztat ...

THEUTBERGA Nem, Lothar. Inkább...

LOTHAR Hubert kolostora? ... Már megint; nem unod magadat?

THEUTBERGA Nem!

LOTHAR Hanem?

THEUTBERGA Ha van és él megszüülök akárhol. Nem muszáj tudnod róla.

LOTHAR Valóban.

THEUTBERGA Valóban nem.

Waldrada lép közbe, átfogja Theutbergát

WALDRADA *(Lotharhoz)* Disznóságot csinálsz. Miért nem hiszed, hogy valaki igazat is beszélhet? THEUTBERGA Védj meg, Lothar!

LOTHAR, Minél jobban védelek, annál inkább gyalázlak és gyanúsítalak... Ámbár, ha jól tudom, nincs szükségem semmire, legalábbis mostanság, ami-kor néhány kutya és keselyű üvöltözik az ablakpárkányon. Nem vagyok benne biztos, de kiszimatolhatták a vesztedet.

LAMBERT Uram!

LOTHAR Szólj.

LAMBERT Jó ideje hallgatom a gyengéidet.

LOTHAR És?

LAMBERT Abba kéne hagynod.

LOTHAR Ugyan, miért? A fecsegés jölesik. Ügyszólván a kenyerünk Kiderül közben ez és amaz. Például, *hogy te is létezel, akire eddig nem számítottunk.* Bocsáss meg a tévedésért. De van itt egy halott is, vagy talán hullá, ha képes vagy ennyi engedményre, és nem szorongat az a gondolat, hogy mostantól előttem kell térdre vetni magad, ha szól-ni és élni akarsz.

KARLMANN Igen, Lothar, hagyd abba, kérlek. THEUTBERGA Akkor se látsz jól, ha nincs semmi a szemed előtt.

LOTHAR Mi ez? Palotaforradalom?

THEUTBERGA Mélyen a színvonalad alatt szerepelsz.

LOTHAR Mélyen a színvonalam alatt kell a szánkat egymásra tátanunk ezzel a két úrral, akiket szíveskedtél testörödnök felfogadni. Máris gondoskods a visszatérésedről?

WALDRADA *(még mindig Theutbergát fogva)* Elég volt! Ismerlek! *(Theutbergához)* Ne tarts tőle; nem férfi ...

THEUTBERGA Vele maradsz.

WALDRADA Vele.

THEUTBERGA Jó. Nem nehéz... Olykor kizuhan az ágyból egy érintésre, vagy az ablakban áll, és néz ki a sötétségbe az éjszakák hosszú során át ...

LOTHAR Jók vagytok hozzám,

BÍBOROS Hozzád mindenki jó.

LOTHAR Csak itt van ez az ügynevezett... *(Formosus holttestére mutat)* ...El kéne takarítani, mielőtt eszébe jut valami újdonság...

BÍBOROS Pihenj, Lothar. Senki nem bánt.

LOTHAR Egy fekete macska karmolása hiányzik róla-tok. Jót tesz hideglelés ellen... Vagy megint én tévedtem, és hogy is mondjam, újra hiányzom magam-nak, mint akit elvetélten hoztak világra... előfordult már efféleség. sőt szűznemzés is, ha a könyvek nem

csalnak... de az írott szó tekintélye bizonytalan és veszélyes, mert így vagy úgy lehet kanyarítani, s az-tán hoppon marad az emberfia.

BÍBOROS Ne magaddal törődj, mikor némely dolog előbbre való nálad, ha te már túl is estél rajtuk!

LOTHAR Nem értjük egymást! Miért is értenénk, mi-közben összevigyorogva morzsolgatjuk egy távozó lélek lelkét, akit annyira szerettünk... Helyes volna egy fácskát ültetni az emlékére...

BÍBOROS Szentté avatjuk.

LOTHAR Az jó lesz. Hisz nekem köszönheti, én pedig neki, hogy érdemeket szereztem az egyháznál is.

WALDRADA Gyere, Lothar, nincs több dolgod itt. Bújjunk ágyba, és hallgasd gyermekünk szívhangjait.

LOTHAR Persze, már megint dél van, tovább nőtt a hajunk, egymást váltogató borbélykések nyesegetik, és maradékunkból arra telik éppen, hogy még lépegetünk és araszalunk és hasra esünk hiveink lábában.

WALDRADA Majd én vezetlek.

LOTHAR Mától kezdve visszafelé meresztem majd szememet az időben, míg meg nem pillantom rózsaszín lábacskaimat rugdalózni a bölcsőben.

THEUTBERGA Veled akarok maradni, Lothar! Leszek az ágyasod. Szolgállok.

LOTHAR Gondold meg. Eddig is ezt tetted.

THEUTBERGA Alávetem magam kettőtök akaratának. Dajkája leszek gyermekeiteknek. Kimosom Waldrada hálóruháját.

LOTHAR Most akartalak száműzni... Hubert moccanni se mer ültéből, úgy meredezik dárdája a csuha alatt, ha rád tekint. Ugyanekkor te összepisiled magad. Játsszátok együtt ezt a mókát.

WALDRADA Nem vagy áldott állapotban; látnám s tudom.

LOTHAR Miért ne? Volt, aki már kiskutyát szült... Theutberga jól főz, te nem: a konyhában megértenétek egymást.

BÍBOROS Határoztunk már, Lothar.

LOTHAR Tudom. Határoztunk. Majd megint határozunk, és újra és újra, míg csak határozásaink derűs szívérványive vissza nem tér oda, ahol azzal kezdtük, hogy nem határozunk.

THEUTBERGA Itt maradok, Lothar. Észre sem vesztek, úgy maradok itt. Mint egy repedés az ablakon..

LAMBERT Sajnos, egy alku vesztes tárgya maradtál.

LOTHAR Te beszélni is tudsz?

KARLMANN Engedelmeddel, uram, téged képvisel.

LOTHAR Ó?!

KARLMANN Ó. Csupán némely vitás kérdést segít vissza a helyére.

LOTHAR Jutalmat érdemel.

THEUTBERGA Szajha legyen, úgy kívánod, vagy konyhalány a tyúkok között, vagy királynő egy trón-örökösrel a hasamban?

BÍBOROS Óvd magad, asszonyom. Villogó fehér nyakad izgalmát nem csak szerelem olthatja ki.

LOTHAR Szépen haladsz előre, atyám! Lábam nyomába illesztve lépteidet, csakhamar utolérsz, s ha elég halkán jársz, a nyakamba veszlek. De ne őt fenyegezd, hanem engem. Mert ha őt fenyegeti valaha valaki — az egyedül én vagyok.

THEUTBERGA (a, *Bíboroshoz*) Jelölj ki számomra egy kolostort.

BÍBOROS Vezessétek el!

Elvezetik Hubertet és Theutbergát; Lothar még egy mozdulatot tesz utánuk

LOTHAR Éljen vigan! ... (*A Bíboroshoz*) ...Erről jut eszembe: mikor koronázol meg? BÍBOROS Mindent egy napon?

LOTHAR Igen, mindent egy napon. Háladéktalanul és brutálisan. Rideg, szünet nélküli eszméletlenségben. A józanrészesség ösztövére fejelemmel. Visszafojtott

lélegzettel, míg a nap körüljárja koponyánkat. Állandó készenlétben, hogy . a másnap ne csapjon be szívhangokkal és irgalmatlan butaságával. Hogy a szeretet ne bújjon leányzó képében a föld alá, és vasra vert győzelmünk ne érje meg a következő holdtöltét.

A szín elsötétül

MÁSODIK RÉSZ 1. jelenet

A téren mitológiai játék folyik. Niobe, sötétbe öltözött hét, már lenyilazott szép fiát gyászolja, hét, még eleven, szintén sötétbe öltözött leánya társaságában. Vadul szidja közben az isteneiket. A közönség félkörív-ben elhelyezkedve gyönyörködik a látványban. A két isten, Apolló és Artemisz nem látszik; Niobe mögött pár lépésre egy hárfás ül, s mikor hangszerén megszólaltat egy húrt, az jelenti az ijak pendülését. A szereplők pantomimszerű némajátékot produkálnak; egyedül Niobe hangja hallható, a publikum többnyire harsány reagálása mellett, mintha a láthatatlan nyilvesszők minden egyes találatra „gól” lenne, amit meg kell tapsolni. Mi-közben Niobe sírva átkozódik, a lányok is sorra hull-nak (van, akit fivérére borulva ér a halál, van úgy, hogy hárman összekapaszkodnak, s egymás után omlanak össze stb.). Niobe ide-oda futkos közöttük — hiába —, utolsó gyermeke karja közt hal meg. A szöveget, amit mond, nem „szerkeszti meg”, ez a cselekmény epizódjaival: az egész egyetlen hosszúra nyúlt jalkiáltás és vád

NIÖBE Kielégít-e, Léto, hogy öletem meggyilkolhatod? Szebb vagy-e odafenn ködlő szikládán, ha csak ártatlanok vére pirosíthatja szikkadt arcodat, amire egyet-len keserves mosolyt firkált az öröklét? És két elvadult, léha gyermeked, Apolló és Artemisz láttán sem ismersz örömet, mert nem vagy anya?... Hogy tehetted meg ezt, tudván, hogy nem védekezhettek? Nem védekezhettek! Ez nem megtorlás, hanem a saját gyalázatod... Vagy megköstölöd-e őket csakúgy, mint atyám ironikus lakomáján borzongó istentársaid a fivérem húsát? És ha tizennégyen vannak? Hát akkor tizennégyen; legyen úgy. Hizlald tökélyedet. Halálos sápadtságuk többet ér bármínél amire még képes vagy. Én tudok gyászolni és félni. Hogy merészelsz isten létedre szembeszegülni velem? Térdre kényszeríthetsz, de különb vagyok. Még csak szagod sincs, amit utálhatnék.

E színjáték közben, egy hordszéken, kisebb csoportosulással a nyomában, hozzák be Formosus maradványait: voltaképpen ül, illetve félig fekszik, ha ilyesmi egyáltalán elképzelhető egy magába roskadtan lötyögő holt-testről. Csupán a ruházata emlékeztet órá: az egész egy hatalmas, mocorgó rongycsomó, melyet a méltóság kedvéért valamiféle emberi formába igyekeztek összerendezni. Madárijesztő-szerű alakját felviszik a lépcsőkön, s elhelyezik a templom oszlopai között egy széken, szintűgy, mintha ülne és aludnék; csontkoponyája a csuklya alatt a szék támlájára billen, keze lecsúng a karfákról.

Ekkor már ott van a Bíboros — VI. István —, Lothar, Karlmann, Lambert stb., általában azok, akik részt vesznek az efféle gyűléseken. A Bíboros mellett áll a Vádló. Formosus székénél pedig a Védő, aki őt képviseli a soron következő vitában. Kettejük párbeszéde szinte átmenet nélkül — a közönség lassú lecsendesülését is beleértve, melyben talán elképzelhetők ilyen hangok: — Sirgyalás! — Tíz napig gyümölcsillatot árasztott magából! — Igazi szent! stb. -- tehát folyamatosan követi. az eddig történeteket

VÁDLÓ Vádollak, hogy az ördög odúját ástad meg Ró-ma falai alatt, hogy a bűnnek és züllöttségnek .oda-hányt életeket vontad magadhoz, hogy nőkkkel pároskodtál, és iszákosságnak adtad fejedet.

VÉDŐ Azt felelem : a növényekhez és az állatokhoz fordultam, a kövekhez, vizekhez és a szélhez, mert töb-

bet tanultam tőlük Istenről, mint az elfajzott állatok leggyöngébbikétől, az embertől.

VÁDLÓ Szivedben a bűn mágnese kelepccét épített az ártatlanok veszedelmére!

VÉDŐ Mindenkit szerettem!

VÁDLÓ Azt hirdetted : az Úr pénzen megvásárolható! VÉDŐ Azt hirdetted: az Urat meg kell szokni, s utána megszeretni és szenvedni érte.

VÁDLÓ Ez káromlás!

VÉDŐ Nem káromlás ! Útmutatás a lelki inségben szenvedőknek!

VÁDLÓ Bizony, bizony, mondom néked, kikérülsz te Isten öröméből, amit hazugsággal kunyeráltál magadnak, mint a kutya a simogatást a csont után.

VÉDŐ Kutya képében ne hasonlíts engem oroszlánhoz, mely kecske képében fölfalja a virágokat!

VÁDLÓ Nem volt benned önuralom, és aggodás az el-esettekért, és rettegés önmagadtól, és remény önmagadban.

VÉDŐ Ha ez vétkem, úgy közös vétkünk : osszuk szét.

VÁDLÓ A vétkek nem cifrázható. Tagadod, hogy bűn-ben fogantunk, és bűnben pusztulunk el, míg el nem jön a megváltás pillanata. Tagadod, hogy sérültek és nyomorultak vagyunk mindahányan.

VÉDŐ Azt mondtam: a bűn elesettség, hanyagság, mulasztásunk az Úr iránt; nem elvetemülés, csak tétováság, becsületünk és a cselekvés helyreterelhető hiánya, és hibás képzelet arról, hogy a világosságot, ami egyedül az Urat illeti, felkutatassuk : tegye Ő, hiszen mi nem tehetjük.

VÁDLÓ A hit nem tanítható.

VÉDŐ Így van.

VÁDLÓ A Szentírást prédikálok, de nem a Szentírást mondom. Szerinted a Szentírást — mese.

VÉDŐ Nem mondtam... Szét akarjátok fűrészelni újból a koponyámat? Nem úgy büzlök már, mint akkor!

BÍBOROS (a Védőhöz) Uralkodj magadon! Tapadj a múlthoz; árnyképeivel ne hessegesd az élőket. VÁDLÓ Minden emberben Isten fiát dicsérted!

VÉDŐ A közös igazságot kerestem, mellyel nem lehet üzérkedni semelyik népnek és semelyik emberfiának. VÁDLÓ A természetéről beszélsz, nem Istenről.

VÉDŐ Sokan vagyunk, mit kezdjünk magunkkal? ... El kell férnünk Isten egyetlen és számtalan házában. VÁDLÓ Tudatlanságodban hirdeted : Istentől érintetlenül születünk meg, nincs teremtés és végítélet az emberek akarata nélkül. A föld, a víz, a tűz és a levegő tart minket egyben; a vágy, a félelem, az öröm, a harag és az aggodalom irányítja lépéseinket: indulataink kormányoznak. Ingerkedsz a közös bujasággal, és megkísérted a Teremtés eszméjét, hogy hasonlítsa és védje magát.

VÉDŐ Mesterségem: a hit gyámolítása; hitem: a szellemi szabadság méltósága. Isten ármánya csupán a mi próbára tételünk, nem kívánja bukásunkat. Tudja, hogy naponta meg kell halnia.

VÁDLÓ Fecsegsz.

VÉDŐ Nem tudok. A hitről szoltam, mely magyarázatát keresi.

VÁDLÓ Magadból merítet hitvány képzeidet, a világra szorod, meghódolsz előttük, s úgy tünteted fel őket, mintha öröktől-örökkön léteznének és parancsolnának fölöttünk. Mindentudással kérkedsz, Isten helyébe állítod magadat

Formosus alakja megmozdul a széken, mintha föl akar-na tápázkodni -- netán feltámadni --, néhányat kaszál a levegőben az egyik karjával, olyképp, mintha vadul mutogatna a társaságban a Vádlo, a Bíboros és Lothar felé, aztán az egész test féloldalt dőlve vissza-rokad, csak ruházata leng úgy, mintha alatta még rángatózna valaki. A gyülekezetben ijedség, zavar, a téren figyelő népség szétfut -- idővel majd visszatér --, Formosus már ismét nyugodt. Riadt várakozás

BÍBOROS Csukjátok be az ablakokat!

LOTHAR Meghültél, Szentatyám? Nem a celládban vagy, ahol magadra csukhatod a szemedet, füledet és szádat. (Mutatja a Bíborosnak, hogy a nyitott oszlop-csarnokban állnak)

BÍBOROS A szél volt ...

LOTHAR Az ördögfingja? Az rebentett szét bennünket tréfából e szent csarnok tizenhat sarkába?

Karlmann próbál segíteni a még mindig zavarodott Bíboroson; ezalatt a többiek is elfoglalják eredeti helyüket

KARLMANN Figyelmeztetés volt, hogy határozottabban végezzük tovább dolgunkat, mert a gonosz szellem még acsarogva ellenáll, még kész végignyargalni ben-ne. (Formosusra mutat, majd a Vádlohoz fordul) Folytasd! ... Gyerünk már!

VÁDLÓ Hát...

BÍBOROS Folytasd !

LOTHAR Úgy van ! Bátran ! Ne habozz, különben a többi kénköves féreg is kimerészkedik a mélyből, és Istennek légycsapóért kell szalasztania az arkangyalokat. (Szétmutat a közönségen)

BÍBOROS (már megnyugodva) Durcás vagy, Lothar. Nem csoda, hisz így kell viszonltnod művedet. (Formosus felé int)

Lothar nehezen uralkodik magán, egész teste megfeszül, csak a feje rángatózik. Karlmann tesz egy lépést feléje, a Bíboros is éberén figyel, aztán újból rászól a Vádlo-ra

Folytasd!

VÁDLÓ Tagadod a feltámadás örömét, vakságodban csak a földi élet boldogságát dicsőíted!

VÉDŐ Bizonyítsd be!

VÁDLÓ Azt állítod, hogy a testi vágyak leküzdése, az önmegtartóztatás a természet elleni vétkek, mely megnyomorítja a testet és a lelket egyaránt.

BÍBOROS (türelmetlenül) Hagyd ezt!... A végét mondd!

VÁDLÓ Tévedésekkel rágalmozod egyházunk törvényeit, hitünkkel egyenlő érvényűvé emelsz más ha-mis és hitvány vallásokat, nem hiszel az egyetlen igaz útban. Ezért titkon kacérkodsz Bizánccal, ezért pár-tolod a pogányságot és a zsidókat, ezért kész lennél Rómára zúdítani a szaracén söpredéket... Róma és a keresztény egyház végpusztulását tűzted céloddul... Van még szavad?

VÉDŐ Nincs ... A jámborság nem párosul mindig az igazsággal, a jóság a megértéssel, a hit a békével. Gyakran ellentétek rabjává esünk. Mert váltig bízunk abban, amit értünk, holott az, amit teszünk, többnyire onnan ered, ahol értelmünk megszűnik.

BÍBOROS Te mondtad ki magadra az ítéletet.

A Bíboros ünnepi pózba merevedik, Lothar közben le-térdel Formosus széke mellé

LOTHAR Mentsd meg, Uram, szegény barátom lelkét a földi és pokolbéli hiénáktól, s az égi hányattatástól. Ne legyen sehol.

Szünet

BÍBOROS Szent Péter apostol, hallgasd meg szolgádat. Te vagy az én legfőbb tanúm minden szentek között, hogy nem saját akaratomból léptem a római egyház élére, inkább szántam volna életemet örök vezeklés-re, mintsem hogy a Te helyedet a világi dicsőségért magamhoz ragadjam. De mivel rám bízott, nem térek ki alóla, s hiszem, hogy Néked tetsző módon tudom kormányozni a keresztény népet, és méltó vagyok a Te kegyelmed révén Istentől nyert hatalmammal kötni és oldani, égben és földön... Megvizsgálván és megerősítvén lelkem épségét, egyházunk becsületéért és védelmében, a mindenható Atya és

Fiú és Szentlélek isten nevében, az itt jelenlevő Formosust, aki féktelen göggel támadt a Te egyházad ellen, aki pásztori hivatalát a szent kánonok ellenére telje-sen tudatlanul, szemérmetlenül foglalta el, aki az összes főbűnökkel hirhedtté tette magát, aki zsidókkal és pogányokkal nyájaskodott, aki kaput tárt az eretnokségnek, hamis esküvel tisztára mosdatva azt, aki szakadást akart előidézni az egyházban: Formosust tehát, lelkiismeretemet a Te kegyelmedbe ajánlván, megfosztom minden égi és földi méltóságától, minden keresztényt feloldok a neki tett eskü kötelekeitől, és megtiltom, hogy bárki is szolgáljon néki... S mivel keresztény létére nem akar engedelmessé válni, sem visszatérni az elhagyott Istenhez, mert az egy-háztól különválasztotta magát, ezért én őt az átok bilincselve kötözöm meg... Mindörökkön örökké.

TÖBBIEK Ámen.

Szünet. A Bíboros közelebb lép Formosus holttestéhez

BÍBOROS S hogy a véletlen cselvetései se ébresszék fel a benne nyugvó viperát, letépem szentelt köntösét. és megfosztom átkos áldást osztó jobb kezétől.

LOTHAR Nem! *(Védelmeszöveget Formosus elé áll, majd az ölébe veti magát)* Lehet, hogy balkezes volt. *(A Bíboros lép oda, mellette Karlmann s még ketten mögöttük)* Érinthetetlenek vagyunk! Páriák! Ne nyúljatok hozzánk!

BÍBOROS Szedjétek ki onnan... illetve, jöjjön Waldrada.

LOTHAR Nem. Ne keverjük bele. Csak azokért tudok felelni, akiknek az életéről én tehetek. Legyen itt Hugo, a fiam, lássa és szokja meg. Egyébiránt semmi kifogásom.

Waldrada jön, díszes öltözékben, magabiztosan

WALDRADA Mi a baj, Lothar?

LOTHAR Semmi ... Megpihentem kissé.

WALDRADA Megverjelek?

LOTHAR Úgysem ütnék vissza.

WALDRADA Pedig vissza tudnál ütni, ugye, Lothar, úgy vissza tudnál ütni, hogy felforduljak. Darabokra tudnál szaggatni. De nem akarod, és inkább szét-pukkadsz keservedben, semhogy hozzám érj. Így van, Lothar, ugye így van?

LOTHAR Ha akarnám is, nem lehet. S ha lehetne, sem sikerül. És ha sikerülne, sem akarom. Légy boldog, asszonyom, úgy, ahogy vagy.

BÍBOROS Ne bohóckodj tovább.

LOTHAR Nincs ebben furfang, uram. Végezd a dolgod, ahogy eddig. Szeretünk épülni. *(Kímászik Formosus öléből, ismét letérdel a széke mellett)* Engedd meg azért, hogy imádkozzam, hitetlenül.

LAMBERT Halálos bünt csak halál törölhet el. LOTHAR Tud beszélni, valóban. Nem aggódsz, atyám?

WALDRADA Gyere, Lothar. Fiatal a te szemed ilyes-mihez.

(Waldrada kézen fogva elvezeti Loth-art)

BÍBOROS Előbbi bűneidért pedig egyházi testületünk és az összes szentek nevében halálra ítélek. Ne legyen nyugta lelkednek, testi maradványaidat ne fogadja be a föld. Ítéletünk végleges, és szolgáljon tanulságul minden élőnek. *(Leszakítja Formosus köntösét, majd egy szekercét kapva kézhez, lecsapja Formosus jobb kezét, mely eddig a szék karfáján pihent)*

Mintha, Formosus felszisszenna, de talán csak a szél-járás okoz neszt. Hosszú csend. Lothar jön vissza

LOTHAR Nem felejttem el.

BÍBOROS Vessétek őt az Idegenek sírgödrébe! Előtte azonban legyen népünk jussa őt megítélni.

LOTHAR Jézusom! Másodjára is ez az undokság. De csak szemérmesen és tapintattal, mint egy jótékony-sági közlakomán, ahol azon kapnak valakit az ár-nyékszéken, hogy onanizál.

BÍBOROS *Vegyétek magatokhoz, és vessétek el magatokat!*

Formosus maradványait a székekkel együtt kiadják a népnek. A tömeg jöszörint széttépi; az emberek rongy-cafatokkal a kezükben, szájukban száguldoznak föl-alá. Ugyanekkor megnognak a templom oszlopai, repedések nyílnak a falakon, s az egész épület hatalmas robajjal összeomlik. A porfellegben sikoltozás és káromkodás hallatszik.

A szín elsötétül

2. jelenet

Lothar és a Bíboros egy-egy fekvőhelyen, egymás mellett vagy egymással szemközt társalognak

BÍBOROS *Furcsa ez így, Lothar.*

LOTHAR *Micsoda, Szentatyám?*

BÍBOROS *Bár jólesik.*

LOTHAR *Mi?*

BÍBOROS *Nem szoktam hozzá.*

LOTHAR *Mihez?*

BÍBOROS *Vagy az alkalom hiányzott.*

LOTHAR *Hogyhogy?*

BÍBOROS *Hiányzott.*

LOTHAR *Az alkalom sosem hiányzik, legföljebb le-késsük vagy megelőzzük.*

BÍBOROS *Hallgass... Lehet, hogy félszeg vagyok, s az tart vissza. Igen, valószínűleg nem vagyok elég bátor.*

LOTHAR *De Szentatyám, mihez kell neked ennél több bátorság?*

BÍBOROS *A barátságához, azt hiszem.*

LOTHAR *Fáradt lehetsz... A barátság a kimerültség jele.*

Barátaink rendszerint halottak: nem tiltakozhat-nak.

BÍBOROS *Félreértesz, Lothar. Tudok intézkedni, de félek beszélni.*

LOTHAR *És?*

BÍBOROS *A barátomnak tekintelek.*

LOTHAR *És?*

BÍBOROS Beszélgetni szeretnék. Bármiről. Hogy zöld a fa, vagy fáj a fejed, vagy zavar itt ez a szöglet, és rosszul kanyarodik egy ösvény, és valamelyik madár hamisan énekel, és különben sincs kedved beszélgetni velem

LOTHAR *Mi aggaszt?*

BÍBOROS *Nem tudom. Már magamban sem bízom.*

LOTHAR *Maradhattunk volna ketten. Hiba volt felszí-tani mások szenvedélyét.*

BÍBOROS *Igen, Lothar, igazad lehet.*

LOTHAR *Lambert?*

BÍBOROS *Ha nem más, akkor ő. Ha nem holnap, akkor ma. Darázs-fészkekben üdültetjük fenekünket.*

LOTHAR *Tévedhetsz...*

BÍBOROS *Még sosem tévedtem az előnyömre.*

LOTHAR *Nana!*

BÍBOROS *Azt gyanítod, hogy becsaplak téged és magamat?*

LOTHAR *Nem szükségképp... A tévedés : félreértés, mint mondtad, önértetünk önfeledtsége, szünet, talán gyávaság... Sokat veszítünk el magunkból apránként...*

BÍBOROS *Elsőre azt hinné, okosan kifacsart mondataidban van értelem, míg be nem bizonyosodik, hogy rettegsz te is, mint egy hajtóvadászat mozgó cél-pontja.*

LOTHAR *Én? BÍBOROS*

Igen. LOTHAR Ugyan,

mitől?

BÍBOROS Én tudjam?

LOTHAR Azt sugalmazod: tóled.

BÍBOROS Nincs bennem elég képzelőerő titkos intenciókhoz.

LOTHAR Miért akarsz barátkozni?

BÍBOROS Nem mondanám, hogy oka van. Ihlet, ha nem sértelek meg.

LOTHAR Inkább mulattatsz.

BÍBOROS Valamire az is jó.

LOTHAR Mire például?

BÍBOROS Hogy megkönnyítsem az éjszakánkat és hangulatossá tegyem végőraid lassú menetét.

LOTHAR, Meghibbantál a tisztuletemre?

BÍBOROS Nem, Lothar.

LOTHAR Túl sok itt mostanában a bitófa.

BÍBOROS Annyi, amennyien szükség van.

LOTHAR Az én nevemben állítottatok lel ti. Jámbor atyák lógnak. Írástudók és nyájas filiszterek. Erről nem volt szó. Rólam sem.

BÍBOROS Persze. Mondtam már, a barátságod hiányzik.

LOTHAR Abba kéne hagynunk a tegeződést.

BÍBOROS Kíváncsi vagyok, mikor térsz magadhoz és mire telik erődből. Hiszen egyféleképp már tönkre-mentél, de az ember többféleképpen él.

LOTHAR Egyféleképpen él. És ha tönkremegy belé, egyféleképpen mászik vissza a napvilágra. Ha csak fel nem húzzák rögtön az első fára — szentjeink védelmében. Nincsenek eretnekek, atyám.

BÍBOROS Mondod te.

LOTHAR Mondom én. Mondhatnád te is.

BÍBOROS Valóban. S miért nem mondom?

LOTHAR Miért nem?

BÍBOROS Öreg vagyok, Lothar, belefáradtam a külsőségeibe.

LOTHAR A türelmed hiányzik.

BÍBOROS Nem tudok helyesbiteni és ítélni. Furcsa, de a rossz és a jó elkerül, az Úr elfeledtetni velem a terveit. Egy rögeszmét követek, ami nem rossz és nem jó. Nincs ínyemre a sok kivégzés, mégis elrendelem őket. Miért? Hogy hűlt helyemen érjen a reám testált lelkek bizalma? Nem tudom, Lothar. Talán nincs Isten, vagy én nem hiszek, s önmagam látszatával ta-karom el Öt, hogy ha nincs, legalább a reményét fenntartsam. amíg tudom. Különben a legszörnyűbb káosz vár ránk. Igen, a kivégzések tartják ébren a reményt... Lehet, hogy így van? Adj tanácsot, Lothar

LOTHAR Hát... nem éppen az angyalok édes zenéje zengedezik belőled. Mondom, légy türelmes ahhoz is, aki már nem vagy. Járd körül mezitláb Rómát, a sikátorokat: a bordélynegyedet, a kocsmákat, 'ablótanyákat.

Úszd át éjszaka a Tiberist. Próbáld meg a Szent Péter-templom csúcsáról, tudsz-e vajon repülni. Avasd szentté Caligulát.

Miközben ez a beszélgetés folyik, kb. a felétől Waldrada mászkál körülöttük. ételt szolgál fel, sülteket, gyümölcsöt; bort töltöget. Hangtalanul jár-ke, s a legváratlanabb helyekről bukkan elő. Most leül Lothar mellé

BÍBOROS Nagy számár vagy kicscsikó létedre, Lothar.

LOTHAR Ha egy szemernyi őszinteség volna benned, akkor

...

BÍBOROS Akkor?

LOTHAR Nem emlegetnéd ilyen sűrűn a nevemet.

BÍBOROS Meg akarom jegyezni.

LOTHAR Ne nézz hülyének! Mentsd inkább a saját bőröd.

Tanácsot kértél — tessék.

BÍBOROS Féltesz? Te? Engem?!

LOTHAR Ühüm ... Jobb, ha a távollétedben exkommunikálnak.

BÍBOROS No nem! Menj ezzel a sületlenséggel egy piaci mutatóványosbódéba.

LOTHAR A piacon se járunk jobban. Az a botrány,, amit Rómában csináltál, most majd szépen fölzabál és megemészti téged, mivel hasonlít rád, de nem akar többé tudni a te kinos emlékedről... Tudod, néha okosabb a szótlan jámborságra hagyatkozni, mely sosem felejtí otthon törét, és sosem mulasztja el biztos. óráját.

WALDRADA Ne reszkess, Lothar. Hallod, ne reszkess.

Csönd. A Bátoros az eddigieket latolgatja. Lothar me-redten figyeli. Waldrada nyugtató mozdulatokkal masszírozza-dörzsöli Lothar nyakát, vállát, homlokát, halántékát. Végül odafekszik melléje. A Bátoros néha belekörtöly a borába, nézi őket. Lotharban már semmi élénkség, Waldrada gyengéden ringatja. Úgy festenek hármán, mint akik egyszerre álmósodtak el egymástól. Valamiképp érezhető, mint a többi „intim” jelenetben is, hogy nincsenek egyedül, talán körül vannak véve, mint mindig. Ezt néhány effektus jelezheti finoman, anélkül, hogy dönteni kéne így vagy amúgy: a palota. s azon belül ez a kamra önmagától is recseghet... Szünet után a Bátoros szólal meg
BÍBOROS Jól érzed magad'?

Lothar nem felel, hányingerrel küzd, eltolja magától Waldradát, térdre ereszkedik, mélyen a gyomrából induló köhögési rohamát próbálja csillapítani

Figyelmeztetek, Lothar, hogy sajnálom.

LOTHAR Sssssss ! . . . Meghallhatják ! Báránybégetés a bárányfelhőig, egy pici, kövér, görbén mosolygó puttó-nak ... Másnak nem ! ... Egyébként én is sajnálom,. A figyelmeztetés: előlegezett káröröm ... Magadra maradtál.

BÍBOROS Van egy ajánlatom . . .

LOTHAR Csönd, az istenit!

Ebbe a dermedt csöndbe sétál be Theutberga és Hubert. Lothar, amint meglátja őket, hangnemet vált

Üdvöz légy, szépasszony! Hogy tetszünk nélküled?

THEUTBERGA Csak az árnyékok végéig lehet látni itt is.

LOTHAR Húha! Sok a fény? Vagy túl kevés? Gyűjtsunk még több gyertyát? Vagy oltzuk el ezeket is? Mindegy: takarékosan élünk, Róma borzong a sötét ben, nincs szüksége nőkre, csak ha világítani kell, és akad, aki szereti a tüzet, és szívesen sütteti magát ropogósra egy máglyán, és tetszeleg saját rövid isteni lángolásában... Akkor van fény és nincs árnyék... Különben örülök látni téged itt, asszonyom, ki tilalmam ellenére megtisztelsz, és téged is, Hubert, aki legfőbb engedéllyel királyi szarvakkal koronáztál meg ... Hány éves is vagy? S bírod még gondozni és öntözgetni ezt a drága virágtalan kertet?

Lothar odamegy hozzájuk, mindkettejüket arcon csókolja, majd az ételekkel megrakott asztalka felé irányítja őket

egyetek-igyatok! Szentatyám és én már jóllaktunk egymással. Waldradát említeni se merem.

BÍBOROS Nem tetszenek a vendégeid, Lothar.

LOTHAR Nekem sem. De nem csukhatjuk őket azonnal tömlöcbe. Házigazdák vagyunk.

HUBERT Búcsúzni jöttünk, Lothar.

THEUTBERGA Látni akartalak !

LOTHAR Szép ! Látogatóba jönnek elbúcsúzni. Kitől-mitől?

Tőlem? Az élettől?

THEUTBERGA Lothar!

LOTHAR Mi baj ? Sársasz? ... Hová tüntetted a gyermekünket, akit oly hivalkodón őriztél az öledben, hogy senki észre ne vegye?... Hubert! ...most viccelek, ne ránts kardot... Ki az, aki nem született meg?!

THEUTBERGA Segíts magadon ! Segíts !

HUBERT Elég volt. Theutberga!

WALDRADA Küldd már őket a pokolba!

LOTHAR Nem volt elég. Szeressék egymást vacogva, focsikorgatva. Van itt hely bőven... Agyuk fölé ül-jön egy papagáj, éjszakájuk teljen meg rikácsolással, bőfögéssel, durrogatással...

Karlmann siet be három fegyveressel a nyomában

KARLMANN Fogoly vagy, Lothar!

LOTHAR Én? Kinek a foglya?

KARLMANN Az enyém!

LOTHAR Kértelek már, óvd magad a fűszeres boroktól. Álmodsz, Karlmann, álmodsz... Te is, Theutberga. Közös álmotok vagyok, de nem más, csupán álom. (*Waldradához, halkán*)... Menekülj, Waldrada, vidd Hugót és Bertát, menekülj! ...

Waldrada meredten áll,

Sajnállok, Hubert, mindig te vagy a vesztes, kijátszanak... Látod, most is új nász készülődik; itt az ifjú pár, itt van Szentatyánk, vannak tanúk épp elegenden, s ha jól látom, még egy szerény lakomára is futja .. (*Waldradához*) ...Menj már! Fuss!

Waldrada nem mozdul

KARLMANN Védekezz!

LOTHAR Azt már nem!

KARLMANN Megadod magad vagy sem : egyre megy. Mégis azt mondom, ne add meg magad — legalább harcolj ! A sorsodat nem kerülheted el. Bármit teszel, nincs, aki megbocsássa neked az éhezést és szomjúságot, azt a mérhetetlen utat, amit meg kellett tenni idáig, s azt a mérhetetlen unalmat, amibe itt bele-rokkanunk ...

LOTHAR Jöhettél volna egyedül, Karlmann. Három legény kell, hogy tartsa a gatyádat, míg megtelik? KARLMANN Fogjátok le!

WALDRADA Hagyjátok! Elmegyünk békével.

LOTHAR Ne fokozd le magad! Megtiltom, hogy szóba állj velük egyezkedni!

Waldradát félrelökik, rövid dulakodás után leteperik Lothart. A földön hever, kezét, lábát, fejét leszorítják

BÍBOROS Nem ezt akartam, Lothar.

LOTHAR Már megint szádra vetted a nevedet. S már megint egy csomó akarat gyült egybe körém, hogy összefogjanak és kereszttezzék egymást, csupán az én tüsszentésnyi létem miatt!

KARLMANN Nem ölhetünk meg.

LOTHAR Tudom, Karlmann, nagylelkű vagy, s a politikát se feledjük. De egy összeesküvő minnek hazudozik a barátjának? Fordított esetben ezt tenném én is, hidd el. Legfőjebb nem csapnálak be ennyire. Már rég gurulna a fejed ide-oda ezen a hepehupás padlón.

KARLMANN Vakítsátok meg!

LOTHAR Ezt nem teheted. Ezt az egyet nem. Régi barátságunkra kérek. És ne tréfálj ezzel... Mégiscsak lett belőled valaki, ugye, különben nem állnál itt .. . Ettől még gyűlölhetsz. De hagyd meg nekem... Ego te abszolvo... Rendelkezz szabadon, de gondolkodj előtte és érezz!

KARLMANN Nem gyűlöllek, Lothar. De utálok minden porcikádat.

LOTHAR Ne becézz engem részenként !

KARLMANN A sereg ugyanezt gondolja némán. Nem kímélhetlek.

LOTHAR Ugyan!... Karlmann, volt egy idő, amikor beszéltünk is egymáshoz, nemcsak szóltunk...

KARLMANN Nem kocsmáztunk együtt.

LOTHAR Még hogy nem ! S a felégetett tanyák, a halál-ra hajszolt fehérség és a locspocsoló fürdés a szét-hasított hordók borzuhatagában? ... Elmulasztottuk. *Soha* többé nem kocsmáztunk már együtt ! *Soha* többé! Érted? ... Pótoljuk be...

KARLMANN Én és te?

LOTHAR Én.

KARLMANN Nincs benned elég méltóság és fegyelem, Lothar.

LOTHAR Sok hozzá a pribék.

KARLMANN Megrettensz *egy* letört faágtól, s közben leszaggatnál mindent, aminek ráismerhető formája van. Vészragú ...

LOTHAR Kisüt a végén, hogy vizsgát tehetsz belőlem, és többet tudsz rólam, mint én magam... Azt mondtad, a lelkiismeretem vagy. De minek ehhez ekkora segítség, ha igaz?

KARLMANN Tartsd a szád. Elmondjam, kik ezek az urak?

LOTHAR Inkább ne. Megsértődnének.

BÍBOROS Lambert hol van?

KARLMANN Lambert alszik még.

LOTHAR Hallottad, Szentatyám! Még alszik.

KARLMANN Intézzétek el!

Lothar megpróbál szabadulni, vergődik a kezek között, s üvölt kétségbeesetten. Waldrada ráül a mellére, hogy így védje Lothar arcát. A Bíboros hátratett kézzel járkal föl-alá sebesen

LOTHAR Csak ezt ne! Könyörgök, bármit! Vágjátok le a karomat, lábamat, süketítsetek meg, tépjétek ki a nyelvemet, csak ezt ne! Heréljétek ki, csak ezt ne! Tiéd, Karlmann, mindenem, zárass valami klastromba, csak ezt ne! Óljétek meg a gyermekeimet, csak ezt ne! Megkapod Waldradát, meg se kottyanasz neki, csak ezt ne! Hagyd meg nekem a fényt és a látást!

WALDRADA Óljétek meg inkább! Csak ezt ne!

LOTHAR A számon ülsz ... Irgalmatlan vagy, Theutberga.

Miért tetted ezt velem?

Waldradát elviszik, Lothar szemét kinyomják. Theutberga közönyösen nézi. Lothar ordít

jaj! Jaj ! ... Krisztusom, hogy jutottam idáig? Mivel érdemeltem meg?

BÍBOROS Obit! (*Elköltözött*)

LOTHAR Imádkozzál érettünk! ... Miért nem hány magára keresztet az ördög?

KARLMANN Engedjétek el.

Lothar két kézzel a szemét nyomogatva, kaparászva zokog. Térden áll, fejét a padlóhoz szorítja

LOTHAR Miért hagytátok? Hogy lehetséges ilyesmi? Nem értem! Nem értem! Karlmann, te érted? Vagy te, Szentatyám? Hogy lehet ilyet tenni! Theutberga!

Lothar négykézláb mászik körbe, mindenki kitér előle. Waldrada kivételével. Belekapaszkodik a lábába, ruhájába. Főlegyenesedve apránként végigtapogatja a lábától a nyakáig

Asszonyom, Theutberga! Bocsáss meg, hogy egy kény-szerű paranccsal nem tudtam megbirkózni. Ezen kívül nem vétettem ellened sem testben, sem lélekben. Megrühödtem azért, amit elfeledtem, s a jövőbeni rosszért is. Ismerlek, ismersz. Megérintettelek: látlak és rád ismerek. Ne hagyjuk el a szerelmet, míg nem akarja. Asszonyom, Theutberga, igaz szerelemmel szeretlek. Illatozz nekem tested minden részéből! És tartson meg minket az Úr!

Theutberga a távolból figyel, ahogy Lothar Waldradát gyözködi. Nem mozdul

WALDRADA Waldrada vagyok.

BÍBOROS Én meg a római pápa.

LOTHAR Formosus? Mától mindenki hazudni fog .. . (Még Waldradát tartja a karjában) ...Oly hideg s oly álmatag ...

WALDRADA Térj már észre!

LOTHAR Bocsáss meg, kedves: a csipődet nem említettem, sem a melledet — jószerivel téged se... Vacakoljunk csak egy gondolattal, mondjuk rólad — a többi hozzá jön. Miért kell ehhez valaki?... (A szemére szorítja a tenyerét) ...Fáj! Fáj!

KARLMANN Hozok rá valami rongyot.

:BÍBOROS Te már mindent megtettél.

LOTHAR Felfoghatjuk persze úgy is, mint egy kicsiny balesetet, ami elmege az ágyunk mellett, mint egy bogár, anélkül, hogy észrevenne minket. Az ember sok mindenbe nem tud belehalni, amibe belehal. Én ebbe a nőbe fogok belehalni, csupán azért, mert valamennyi tért elfoglalt, itt, ebben a világban, mozog benne, énekel, kacarászik, taknyosan sír és sipákol, az ebédjét néha visszakapja a szájába és kiokádja a budiba, és megsemmisít maga körül mindent, ami élni akar. Nem tud rajta változtatni, ahogy én sem tudok azon, hogy belehaljak öbelé ... Ez nekem felfoghatatlan, bár talán csak megsebesültem ... Hallod, Theutberga, ha még tudsz szemközt nézni...

Lothar Waldradát szorongatja; Theutberga nem válaszol

Hallod?

THEUTBERGA Hallom.

LOTHAR Figyelsz rám?

THEUTBERGA Figyelek.

LOTHAR Akkor figyelj.

THEUTBERGA Igen.

Theutbergát közben Karlmann vonja magához; Hubert idegesen járkal. Theutbergának nincs véleménye, jól érzi magát Karlmann hóna alatt

LOTHAR Csak a szeretet... Érted?

THEUTBERGA Igen, értem.

LOTHAR Csak ... Mi?

THEUTBERGA A szeretet.

LOTHAR Csak.

THEUTBERGA Igen, Lothar ... Csak.

A szín elsötétül

3. jelenet

A Egy szerzetes — az első jelenetbéli Prédikátor — bukdácsol a kövek között, néha elüvägődik. A hátán kosár, benne Formosus maradványai és ruhái. A szerzetes mondókáját hallani, míg végigbotorkál a téren

SZERZETES Megszólított éjjel a vízből. A nevemet mondta. Én? — gondoltam — éppen én? Nevem sincs. Menjek érte éppen én bele a vízbe? A víz nem is volt olyan nagy. Halásszam ki éjnek évadján? Hozzam fel Rómába? Engem választott ki. A nád között volt. Sok hínár, kevés hal. Megmerítettem a kosarat és benne volt. A víz meg hirtelen kiszaladt alóla. Most itt van. Nem ismertem rá, de azt mondta, hogy ő az. Formosus. Bedobták a vízbe darabonként, de ő egybegyűlt. Utána nem beszélünk tovább, legföljebb én. Elmondtam neki, ami történt velem, de csak még jobban összetöpörödött, aztán egyszerre szétvetette magát. Mint egy kagyló a forró homokban, amelyik végsőkéig szorítja a páncélját, aztán hirtelen kiköpi a vizet és feladja magát. Igen, talán ebből a görcsös tanácstalanságból jött az ötlete is, hogy legyek én a hordozója. Most itt van, láthatni. Majdnem kibukott a kosárból. El akarták lopni útközben. Két nemesúr vágatott ki érte egy udvarból, és szolgák fütykösök-vel, meg egy pap fakesztet lóbálva. De ő varanggyá változott, kicsúfolta őket, s utána visszaöltözött a ruháiba. Azért ilyen. Meghízott—összement, nehéz lett—könnyebb lett: alig győztem cipelni vagy nyargalni vele az úton. Egyszer eldobtam, mert morgott, mint akiben mászkál az ördög. Fűzfavesszővel elvertem. Azóta ilyen. Lehet., hogy ki akar mászni, vigyázni kell.

Éjszaka világított. Lidérc — gondoltam, s megmerítettem egy kútban, és földet szórtam rá. Megint ki-ment alóla a víz, vagy magába szippantotta. Azóta ilyen. Íme, bánjatok vele. Három napja hozom alvás nélkül. Éjjel rám uszította a farkasokat, hajnalban úgy rotogott, mint egy fazék bab, alkonyatkor bele-harapott a kezembe. Elszőkött, észre sem vettem, mert itt hagyta a súlyát a hátamon meg a karomban. Engedjem el az út közepén, amikor ő biztatott a vándorlásra? A nagy csend figyelmeztetett. Egy fa alatt kuporgott, félig beásta magát a földbe, a gyökerek közé. Nem beszélt, de értettem, mit akar: hagyjam magára. Reszketett dühében. Hagyjam *el? Én? őt?* Aki a társam lett? Meghányta-vetette magát a porban és a bokrok alatt, mint a kimosdatott kutya, míg tele nem lett megint mocsokkal, tuskével, bogáncssal, aztán megrázkódott, széthányta magát és újra össze-gubancolódott, mint egy taknyos kendő. Csak ült az út közepén, szótlánul zokogva, a szeméből valami rózsaszínű csurgott, és karmolászott maga körül a levegőben ... Hát nézzétek és lássátok : elhoztam ... (Fölr közben az oszlopcsarnokba. Leteszi a, kosarat a kőpad-lóra, tanácstalanul téblábol körülötte. Főlemeli, lerak

ja, rácsap, 'megsimogatja) Ide kellett hoznom. Ez az a hely. Ha továbbviszem, csak egy röpke gondolattal is, megkísértem mindkettőnk jövőjét; ha visszalépek vele egyet, múltja egész gyarlóságával sújtom magamat és őt is újból. Itt kell maradnunk.

Az oszlopcsarnok falának három oldala mentén függő, álló szentek, régi pápák kilépnek képkereteikből, illetve leugranak talapatukról, s a kosárhoz járulva, sorra meghajolnak, keresztet vetnek magukra, és megáldják Formosust

Mi ez? (Ijedten elfut, elbűjik)

Ezalatt a képek, szobrok visszatérnek kereteikbe és árván maradt helyeikre a szobortalapatokon. Mire a Szerzetes visszajön, már mindenki a helyén ismét

...Mit csináltál? (*Letérdel a kosár mellé, megszagolja, hallgatózik*) Jó... Jó... Várunk... Ne izgulj...

A Szerzetes lefekszik, elalszik, fejét a kosárnak támasztja. Csönd. Lothar küszik elő a háttérből

LOTHAR A verőfény minket is sért, feltépi lepecsételt szemhéjunkt, és körbevilágít egyhangú álmaink homályba borult, huzatos contkamráiban. Látok én visszafelé mindent, akár egy víztükrő alatt szunnyadó játékváros csipkés tornyaival, ahol nem mozdul sem-mi nélkül. Ettől nem foszthatok meg: hogy érezzelek benneteket, és tíz évre előre megtervezzem közös sorsunkat mindabból, amit most rejtegetek előlem. Jobban élünk így, mintha egymás üres vagy bujkáló tekintetében akarnánk elmerülni... De ez az iszonyú bűz! ... Mint egy döglött teknősbéka! (Szimatolva közelíti meg a kosarat és a Szerzetest) ...És. egy csuhás átizzadt tömjénszaga ! . . . (Megérinti a Szerzetest, aki fölriadva hátrál) Hé, testvér! ... Van egy kerty italom. (Előveszi a kulcsát) ...A bolondságon is ez segített; ne félj : ha nekem nem árt, neked csak használni fog... Mi jót hoztál?

SZERZETES Semmi közöd hozzá. (Meghúzza a kulcsot)

LOTHAR Duzzogsz. Nem vagy véletlenül nő? (Megtapogatja a Szerzetes ruházatát, arcát)

SZERZETES Anyám volt az utolsó asszony, aki érintett. LOTHAR Ó is alig-alig. És most, hogy második lányágában érkei becsapják és nem tudja kitapogatni rajtad hajdani önmagát, úgy fog járni veled, mint én: lehetnél az öcsém, vagy a nővérem, vagy nemrég született, furcsán maradt kislányom — ha elég ügyes vagy ...

SZERZETES Mióta beszélni tudok, kolostorban élek.

LOTHAR Tulajdonképpen én is.

SZERZETES Ki vagy?

LOTHAR Király. Birodalom és alattvalók nélkül.

SZERZETES Meghibbantál?

LOTHAR Nem én! Van feleségem, aki a másé, és né-hány gyermekem, akik nem az enyéimek.. illetve, ki tudja, hol tartunk éppen, lehet, hogy mára megkapom őket, aztán visszaveszik tőlem, attól függ, hogyan ébred a pápa vagy valamelyik feleségem és oldalán a szolgám és barátom, aki szíveskedett kioltani szemem világát, hogy gyámkodhasson fölöttem... Erted? Ha csak egy délutánra megkaphatnám gyermekeimet, egy ügyes vérfürdő visszasegítene jogaimba Erted?

SZERZETES Nem. Nem is akarom. Megvagyok így.

LOTHAR Beszélj anyádról.

SZERZETES Megkerestem.

LOTHAR Ó kutatott fel téged.

SZERZETES Lehet. Nem figyeltem.

LOTHAR Ó sem! Kicsiny az a körzet, amit végigkoldulsz. Anyád bement az első klostomba, és rábökött az első fiúra: ő az! Te voltál. Leborult eléd, egy ideig hagyták sírni, utána kilökték az ajtón...

SZERZETES Nem így történt... Odamentem hozzá, kapálgatott kertecskéjében. Egy ideig néztem rajta magamat, míg fel nem jaidult ijedtében, s akkor meg-szólitottam:

- Köszöntöm magát, drága anyácskám!
- Isten hozott, édes fiam!
- Hogyan él, édes anyácskám, amióta nem láttam?
- A temetés óta? Bizony, szegény uram, jó apád...
- Apám?
- És három éve már.
- Öt éve nem láttam anyácskámat....
- Adok neked finom söröcskét.
- Meg friss kenyeret, juhtúrót és szilvát.
- Ennél is, fiam? Milyen sovány vagy! Mikor is láttalak utoljára?
- Temetésen, anyácskám.
- Bizony, szegény anyád!
- Az anyám, anyácskám?
- Alig néhány hónapja, hogy esett az eső!
- Pizskos a köténye, anyám.
- Képzeld, elcsavargott a kutya, és négy napig nem került haza.
- Szeretnék megmosakodni.
- Csak a szomszéd látta. Az is futólag.
- Hol találok vizet?
- Amikor hazajött, nagyon örültem.
- Éhes vagyok, anyám!
- Feküdjünk le, édes fiam, későre jár.
- És hol a sör, amit ígért?
- Jobb lesz aludnunk, fiam.

Hát valahogy így történt... Azóta sem láttam.

(A Szerzetes elégedetten hallgat el. Lothar gyanakodva figyel, aztán megkérdi)

LOTHAR Mióta?

SZERZETES Hát a temetés óta ..

LOTHAR Ennyi ésszel és tehetséggel sokra viheted nálunk... De mondd csak, mi ez a bűzölgő fürtelem. amivel itt házalsz?

SZERZETES Csak suttoghatok.

LOTHAR Suttogj. De bölcsen és gyorsan és röviden. ahogy illik hozzád.

SZERZETES Azt mondta, csak Lothar királynak áruljam el.

LOTHAR Akkor ne habozz, én *vagyok Lothar...* Ő pedig evilági lelkiüdvéért illatozik ilyen émelyítő szorgalommal... Vagy elhagyta az Istene és a szentek derűs csapata, hogy nem ismer rám?!

SZERZETES Terád?

LOTHAR Igen... *Vagy én* maradtam annyira a pácban, hogy bárkivel fölcserélhetnek? Azzal is, aki nevemet bitorolva tesz-vesz, izél, mifenézik, határoz, és *így* tovább sokasítja a balfogásaimat? ...

Theutberga siet oda, mögötte Karlmann

THEUTBERGA Mondtam. Elszökött.

LOTHAR Ebből még baj lesz ... *(A Szerzeteshez)*

...
Mondd meg gyorsan, mi ez a szörnyűség, amit őrzöl?. Tartsd vissza őket...

SZERZETES *Ha te király vagy* — akkor én egy apostol.

LOTHAR Az is leszel, ígérem, a tizenharmadik tanítványom és a házi bolondom. De nyikkanj már meg! *THEUTBERGA (Karlmannak)* Vidd vissza!

LOTHAR ...És éljek tovább így, az ő végzetes hiányával, miközben toporzékol *a fejem körül és gonoszabb, mint egy fa* ...

KARLMANN Gyerünk a celládba!

Karlmann fölrántja Lothart a földről. A kosár brummogva, nyögve forgolódik. Karlmann most figyel csak föl a szerzetesre és a kosárra s a kifelé igyekvő rongyokra

Vigyáznunk kell. Ez itt valami konspiráció... (Tűnődik, aztán a Szerzeteshez) ...kölyökkutyát cipelsz a motyódban. hisz ontja magából a vizet, mint egy bál-na... de a bálna nyugodt... vagy ördögös len-nél?...

LOTHAR Hülye! S leszopta magát megint .... Az inge alatt egy hordócskát rejteget., s mérhetetlen hordócskával adósa már az államnak, az egyháznak, a világ-nak és Istennek és ördögnek és akik még vannak, csak nem tudunk róluk....

THEUTBERGA Csönd!

LOTHAR Ugyanezt kívánom neked is, szépasszony.

Titkosabban, csábítóbban, szánandóbban...

KARLMANN *(a Szerzeteslaez)* Mit akart tőled Lothar, miről sustorogtatok, és mi ez a szag?

SZERZETES Mondtam volna már, de ez itt féleszű.. (Lotharra mutat) ...Hol egy király vagy pápa, aki hisz nekem?

LOTHAR Eressz, te vadállat, mert kinyomom a lépedet! (Dulakodás után kirántja magát Karlmann kezéből).. , A szolgám vagy és maradsz, bármilyen történt is.

Gyűlik alattuk a lépcsők körül a tömeg.

Bentről Waldrada jön, zokogás rázza. Theutbergához lép, megragadja a ruháját, lerántja a földre, föléje térdel, s két ököllel némán, módszeresen ütni kezdi. Theutberga nem védekezik, csak a nyögései hallhatók. Senki, Karlmann sem igyekszik a segítségére. Egy idő múlva Waldrada feláll, Lotharhoz megy

WALDRADA Lothar!

LOTHAR (a hang irányába fordul) Waldrada?

WALDRADA Lothar!

LOTHAR Waldrada!... Miért versz szét magad körül mindent, valahányszor engem keresel?

WALDRADA (átkarolja Lothart) Figyelj! Hugo, a fiunk meghalt.

LOTHAR Mit csinált?

WALDRADA Kigyóverembe hajították... (Csönd) ... Dúdolt-bügött nekik, amíg tudott, nem mozdult, amíg tudott, állta a nézésüket, amíg tudta... aztán halálra marták.

Hosszú csend; a környezetükben sincs mozgás LOthAR

Mondd el ugyanezt még egyszer, halkan.

WALDRADA Megölték a fiadat.

LOTHAR Halkabban és rövidebben... ne hallják meg ...

WALDRADA Nincs...

LOTHAR Sűgd inkább a fülembé, és... kerítsünk hozzá ritmust, dallamot. és muzsikust, és énekeljük: Kigyók között

nyoma veszett,
szeme barna,
arca kék...

(Ellőki Waldradát, tapogatózva mászkál körben) Vágd le szörnyeteg, vörös hajzatodat, Theutberga: megfojtalak, s éji misét és karnevált rendelek penész-koporsódnál a férgeknek ... (Eszelősen, botladozva üget föl-alá, a többiek kitérnek előle, s ő mondja tovább a magáét)

Kígyók között
elköltözött
szétroppantott
szeme kék ...

KARLMANN Csitítsátok el!

Két szolgál fogja le Lothart; a földre szorítják. A zajongásra érkezik a Bíboros, mögötte árnyékként Lambert és Hubert, s feltűnnek a szokásos egyházatyák

BÍBOROS Mi folyik itt?

LOTHAR Háziáldás ... Az ágak himbálózhatnak a szélben, és Theutberga keserves ötletén örvendezünk *(Theutbergához)* ... Jó munka volt, szép farú kedve-sem... nyújtogasd még soká fullánkös nyelvedet

BÍBOROS Mi történt?

SZERZETES Formosus. Megjelent. *(A kosárra mutat)*

LOTHAR Csakhogy kinyögted.

BÍBOROS Micsoda?

SZERZETES Elhoztam nektek. Íme. A tiétek.

LOTHAR Égi ajándékosár. Nem mintha megérdemelnénk. Kíváncsiak ott fenn is, merre térül-fordul erényünk útja... Ha fuvolázunk, táncra perdül teljes pápaszemes méltóságában.

BÍBOROS *(Lotharról)* Eresszék el már! Unlak, Lothar.

LOTHAR Ne eresszenek el!... A föld jó...

BÍBOROS Mit tegyünk?

LOTHAR Harangozzatok minden toronyból. Rázzátok a csengettyüket. Csörömpölgjön egész Róma! Katonáság kergessen be minden élt a tavernákba, üssék a fazekat, dobót, marhahólyagot, lábast és egymást egy-máshoz...

BÍBOROS Így búzlótt mindeddig?

SZERZETES Igen.

LOTHAR Mint egy jóllakott kígyó.

LAMBERT Szaga sincs ... Inkább ámbra, kámfor, szeg-fű vagy más efféle szépség..

BÍBOROS Mosd ki az orrod.

SZERZETES Nem hoztam volna el, ha nem csimpaszkodik rám és nem hajszol napokon át idáig.

BÍBOROS Csalsz!

SZERZETES Én?

BÍBOROS Te!

SZERZETES Akkor ők is. *(A falakon függő, oszlopokon álló szentekre mutat)* Olyan istenhozáddal fogadták, mint magát a Megváltót! Kérdezd meg tőlük!

BÍBOROS Eszelős hazudozó!... Dobjátok ki ezzel a szeméttel együtt!

LOTHAR Ne! .. Megtiltom.

A szentek mocoogni kezdenek, köhécselnek, morognak. A hallgatóságból sokan szétfutnak, a többség dermedten ott marad

FORMOSUS HANGJA A KOSÁRBÓL Higgyetek mindennek, amit láttok, hallotok. A világ javíthatatlanul szép és boldog. Legyen szerencséje! ... Nem mondhatom többé azt, hogy: Íme az Isten báránya, aki elveszi a világ bűneit — könyörögi érettünk!... A szent ostyába zsugorított corpus nincs többé... Adjátok nekem itt végső nyugalmat. Nem akarok még egyszer élni köztetek

Csönd. Megilletődöttség. Waldrada Lothart ápolgatja. Theutberga feljűk lépeget. Karlmann Lambert bokáját rugdossa

LAMBERT Micsoda szél! ...

BÍBOROS Akkor hát ...

LAMBERT Mondandóm van, Szentatyám.

BÍBOROS Mondd.

LAMBERT Szükséghelyzetbe kerültünk.

LOTHAR Nem akarsz mindjárt a kardodba dőlni?

BÍBOROS Folytasd.

LAMBERT Talpára kell állítanunk a fejtetőre fordult világot.

BÍBOROS Megörültél?

LOTHAR Nem örült meg... Csak szűknek érzi magán a régi csuhát. És ha rád tekint, tótágast és számár-fület mutatnak neki a helyi viszonyok, mint egy cirkuszban... Óvakodj tőle: irigy.

BÍBOROS Mióta élsz?

LAMBERT Nem számolok visszafelé.

BÍBOROS És nem rövidítet hátralévő napjaidat azzal, hogy megőrizd magad mostani állapotodban. A nappalokat átalszod, s ha eljön az éj, szót kérsz és parancsot osztasz. A sötétben minden elviselhetőbb, az. is, ha egyházbőbitő buzgalmadban magad alá vizelsz ... Mit óhajtasz?

LAMBERT Törvényt kell ülnünk.

BÍBOROS Hányan vagyunk?

LAMBERT Én.

BÍBOROS Már megint.

LOTHAR Ne ingereld, nehéz fickó. Feneke az agyát nyomja.

LAMBERT Bíraskodj magad fölött. Ha megteszed, együttérzőn értékeljük majd tévedéseidet, és száanal munk felold lelkiismereted ijesztő terhe alól... Lásd be, csak én maradtam büntelen mindahányunk között.. Egvedül én képviselhetem Istent.

BÍBOROS A sajátodat. Azt, akit magadnak találtál ki, és akitől nem várhatjuk el, hogy viszonszeressen, mert nincsenek szenvedélyei... Vagyis ellenségünk, igaz, Lambert?

LAMBERT Ne forgasd ki a szavaimat!

BÍBOROS Vasra verethetlek emiatt!

SZERZETES Isten engem választott ki!

BÍBOROS Hallgass! Isten nem választ ki senkit. Türelmesen szemlél minket, de nincs inyére, ha az ő nevében teszünk ezt, azt, amazt. Érted, Lambert?

LAMBERT Egyhuzamban értelek... De gondolj Karlmann seregére, mely parancsunkra vár, hogy túlvilági érveidre egyenes választ kapj, mese nélkül.

BÍBOROS A lelkeken és szellemünkön nem uralkodhat fegyver és erőszak: csak jóakarát és szabadság.

LAMBERT Ne tedd magad nevetségessé.

LOTHAR Igazad lehet, püspök. De a mi igazunkat s vond kétségbe!

BÍBOROS Pápa vagyok, igen, a pápa.

HUBERT *(ordítva)* Összevissza fecsegtek mindenről, amihez semmi közöttök ... Nem látjátok, hogy csoda történt? Csoda! Csoda! ... Ti meg csak locsogtok száraz, sebzett szájjal bele a nagy semmibe... Megjelent Formosus! Csoda történt! Csoda! ...

LOTHAR Megszoktuk már... Kezdem én is elhinni ennyi szemfényvesztés közt ...

HUBERT És ha feltámad? Alakot ölt? Kimegy a nép közé?

LAMBERT Épp erről van szó. BÍBOROS

Azt mondta, nem akar...

LAMBERT Nem tudhatjuk... Néhányszor már rászedett minket.

BÍBOROS Tehát?

LAMBERT Nincs más hátra...

BÍBOROS Mint?

LAMBERT Mint hogy szentté avassuk. Akkor nem tehet semmit.

LOTHAR S ha netán démon? Ördög? Gonosz angyal? Vagy helyét, békéjét, igazát kereső, örök bolyongásra ítélt lélek?

LAMBERT Ha így lenne is, mától fogva a neve: Formosus...

Legyen meg a nyugalma, ne háborogjon többé... Róma a nyugalom és a szent megértés fő-városa marad...

LOTHAR Szépeket mondasz -- ha megszólalsz. LAMBERT

Nekem úgy tűnt, mintha egyfolytában én beszélnék.

LOTHAR Fel lehet fogni így is. De még nem értél a mondat végére.

LAMBERT Nem is akarok.

LOTHAR A helyedben én sem.

LAMBERT A helyemben én vagyok.

LOTHAR Te -- alázattal.

KARLMANN Tehetetlenek vagytok ! Erőtlenek ! Ez az alkotmány, ami szerit élték : hazugság?... Tettek szükségesegek, egy szent háború, a szent fegyverek és a szent hagyományok általános, lázadása és szilárd fegyelme!... (*Lamberthez*) ... Beszélj már, te néma ripacs!

Lambert hallgat, szétnéz

LOTHAR Nem hittem volna, Karlmann, hogy miközben a fenekem mögött csaholsz, ekkora indulatok pufognak ki belőled hátul... Azt hittem, hogy a lovad...

KARLMANN Nyájas vagy és puhány ... Rossz vezér.

LOTHAR Belevásik a fogad. Sok neked háromfelé harapni egyszerre: visszazöttykölő agyvelődét szolid, régi álmába, hogy kocsmakertekben üldögélj, kardoddal a bokrokat szabdalj, kancsók után nyúlkalj, csipkedd a fenekedet, és félig eszméletlenül saját katonás vas-fegyvelmeddel dicsekedj, míg ki nem tuszkolnak az árokpartra okádni...

KARLMANN Vakságodhoz illendőbb a csönd... Ne feleselj! Elhagytak. Az emberek szeretik, ha nem szabadok.

LOTHAR Disznó!

KARLMANN (*a Biberoshoz*) Névlegesen a hivatalodban maradsz éppúgy, mint Lothar... Amit Lambert el-mond most, azt voltaképpen te mondd: bírálat magad fölött, és... fölmentésed -- úgymond...

LAMBERT Isten igéjét hirdetem ki előttetek, mely teljes világosságában ismét megnyilatkozott. Kijelentjük, hogy Formosus ártatlan áldozat. Akik halálba menesztették, nem tévedésből, gyarlóságból, dicsvágyból, hitük alkalmi tétovaságából tették, hanem számító rosszindulatból, ellenszegülésből, törvénytírásból, és az igazság kiforgatása által koholmányok esztelen terjesztésével. Isten könyörülete azonban végtelen, kész mindig a bűnbánat meghallgatására. Ezért mondom néktek: pillantsatok magatokba, mielőtt megszegitek kenyereteket.

LOTHAR Magadról se feledkezz el ...

LAMBERT (*nem figyel* rá) Vétkesnek érzed magad? (*A Biberoshoz*)

BÍBOROS Nem.

LAMBERT Hitelt adunk szavadnak. (*Lotharhoz*) ... Vétkesnek tartod magad?

LOTHAR Igen. Megöltem.

LAMBERT Ez az intő példa, testvéreim, tovább erősít minket hitünkben. A bűnösök bocsánatot nyernek, a jók és igazak örvendezzenek. Íme, Isten irgalmas szava!

A nép közben a kosár köré gyűlik, hogy megszemlélje Formosus maradványait. Itt-ott katonák tűnnek fel közöttük

KARLMANN (*Lambertnak*) Igyekezz! A

katonák széthessentik a tömeget

LAMBERT Amíg pedig Formosus szentté avatásának ünnepélyes formáságai megtörténnek, kimondjuk, írásba foglaljuk és törvénybe iktatjuk, hogy a mai

naptól kezdve halottal szemben nem indítható sem-miféle áskálódás vagy gyanúper, hogy a mai naptól kezdve halottat nem lehet kérdőre vonni, vád alá helyezni, megkínózni, halálra ítélni és kivégezni... sem megfosztani jogaitól, érdemeitől, avagy kivetni őt sirjából a hangyák és legyek közé... Legyen zárt koporsóban addig is, amíg a végtisztséget megadjuk neki, s amíg e világ a mi világunk marad, és nem út a végtélet órája...

BÍBOROS Nem ígérek jót neked... Ez a romlott népség kétnaponként másnak hisz... Lothar, illetve Karlmann serege játékszer : cserélgethető, összetörhető, visszaállítható, így is, máshogy is ...

KARLMANN Seregem tudja, mi a jó és mi a rossz.

LOTHAR Ismerjük.

KARLMANN Képes lecsapni és vérontás nélkül vissza-vonulni.

LOTHAR Hisz tiétek a Város — és minden. KARLMANN

Tudják, kit tiszteljenek Szentatyám személyében, és miért.

BÍBOROS Rólam beszélsz?

KARLMANN Igen... Ismerik ellenségeinket.

BÍBOROS Elég! Elég volt.

LOTHAR Ráfizettél, Szentatyám, te is.

BÍBOROS Még nincs vége.

LOTHAR De igen.

LAMBERT Legjobb lesz, ha gondjaimba fogadtak mindkettőtöket.

LOTHAR Vedd olybá, hogy meg sem születtem.

WALDRADA Lothar velem van... Lothar! LOTHAR

Waldrada?

WALDRADA Igen, Lothar: én.

LOTHAR És?

WALDRADA Itt van velünk Berta ...

Egy kislány jön elő a háttérből, Waldrada magához szorítja, odalépked Lotharhoz

Lotharra nem kell vigyázni ... Itt vagyok én és Berta.

LOTHAR Berta? ... Mit akartok?

A kislány nem felel

THEUTBERGA Fölneveljük együtt.

KARLMANN Theutberga!

THEUTBERGA Béküljünk meg.

LOTHAR Berta! Ne higgy nekik! Elcsábítanak! (*Theutbergához*)

...Ne rejtssd irgalom mögé kegyetlenségedet, asszonyom...

Mint egy kivénhedt Vesta-szűz, aki mérget kever gyógyfüvekbe!

THEUTBERGA Tudod, Lothar, hogy nem szeretek sen-kit.

Bízhatsz bennem.

LOTHAR (*a Biberoshoz*) Most sem hiszed még?

BÍBOROS Hogy vége?

LOTHAR Látsz itt még valakit, mert én nem hallok ... Formosus már nem süjt le senkire — mért tenne ilyesmit egy szegény, gúzsba kötött szent?... Nem vetted észre, hogy eltűnt közben csöndesen, s már valahol egy üreg mélyén, zárt koporsójában várja né-mán a harsonásokat? ... Magunkra hagyattunk ... Karlmann és Lambert: kard és kereszt... Vagy maradt valamid magadon kívül, ami még nem vándorolt át békésen az ő kezükbe?... Formosus talán arra a halálos csendre vágott, ami most majd egy időre beborítja Rómát a kardok villogása közt...

BÍBOROS Gondolod, hogy ők ketten...?

LOTHAR Mindent megtehetnek: töled tanulták. És kissé persze tőlem is... (*Karlmannhoz és Lamberthez*) Nem gondoljátok, hogy jutalmat érdemlünk? Némi kegydíjat s egy falca vaddisznót, pávákkal az agyarukon...

KARLMANN Vezessétek el őket !

Két katona tűnik fel. Theutberga ezalatt térden csúszik Lothar felé

THEUTBERGA: Bocsáss meg Lothar, nem én ölettem meg Hugót. Csak ellened vétene, s azért már előre megbűnhődtem... Hugóért nem tettem semmit.

LOTHAR Sikerült.

THEUTBERGA Esküszöm!

LOTHAR Az én életemre? Jól van, asszonyom... Ne kívánd, hogy csalódjak benned.

THEUTBERGA Esküszöm!

LOTHAR Nem vétettél és nem bűnhődtél meg: jó... De Bertát egy gondolat se illesd... Nagyon hallgatsz, Waldrada.

WALDRADA Ugyanazt gondolom, amit te.

Lothar, miközben elvezetik, visszaszól Bertának, aki ugyanolyan mozdulatlanágban áll a helyén, mint belépése első pillanatától kezdve

LOTHAR Ne feledd, hogy a lányom vagy. Királynő. Berta némi várakozás után szólal meg ártatlan leány-hangján, mégis hirtelen, mint akit idegenek felriasztottak az ágyában

BERTA Tudom. És szűz. Borzadok, ha megérintenek, és túrnóm kell hangjukat, testük melegét. A legcsöndesebb szó sért, saját tapintásom lázba borít, saját suttogásom meggyaláz, saját lélegzetem elől menekülök, a könnyeimet cseppenként iszom meg újra és újra, vissza a szemembe. Ha a kezemet imára kulcsolom össze, vagy keresztet vetek fődetlen vállamon, keblemen, kiütések lepnek el tetőtől talpig. Fertőzöttük vagyunk... De apám és anyám! Engem tizenöt éves koromra elhagytok!... *(Ha lehet: Berta tekintete, arcjátéka, hanghordozása, úgyszólván az egész modora „megvénül”)*... Apámmal száműzetésében titokzatos betegség és láz végez, s anyám, Waldrada, kolostorba menekül, hogy elébe kerüljön halálának, ami már egy éve várja őt... *(Berta viselkedése ismét megváltozik, keményebb lesz)*... Csak a vér marad tiszta. Az át-metszett érből kibuggyanó, gőzölgő vér, a kehely párás üvegkoszorújában, míg komikus benső háborgás után, holtta dermedt felületén megtartja a poloska mellett a szarvasbogarat is... És a pióca, mely nem más, mint eleven, sosem alvado vérgiliszta? ... álmos parázson ropogósra sütvé... Így érzed, ugye, te is, kedvesem? *(Egy vele egykorú fiúcskát vezet elő kézen fogva a háttérből, s közben folytatja a mondókáját)*

„Ég és föld rablói a természetnek,

A természet rablója az embernek,

Az ember rablója a természetnek,

Ha a három rabló jó viszonyban van,

Akkor a három hatalom békességben van.”* ...Ő lesz a férjem, hites uram, parancsolóm: Theodobald. Ha ránézek, nem jut eszembe majd semmi, kölcsönösen szűzies tisztelettel illegetjük magunkat

egymásnak, távoli mosolyokkal becézve. és fékezve képmutató indulatainkat, félelmünk hűség nélküli kiegyezésében. Hátunkat nekitámasztjuk a végtelen el-múlt időnek, és szemünket előremeresztjük a még végtelen előttünk álló idő felé, fogantatásunk keserves pillanatától kezdve: mintha erre vártunk volna, hogy kezünk összefonódva szorongjon, jajveszékkelő kisgyermek kórusában, napról, napra, évről, évre, mindörökkön-örökké, egy királyi vár hűvös termeiben... Meg fogom őt öletni... *(Megcsókolja a fiúcska arcát)*... Hűszéves korunkban. Nem lesz fájdalmas, és titokban marad... Utána jámborabb leszek... A másik férjem, Adalbert, aki, azzal kezd, hogy vonakodásomat erővel töri meg, s utána még hetekig vágyom az ágyát, a fájdalmat és vissza őt magamba, hogy megerősakoljon újra, és tegye ezt mindaddig, míg bele nem pusztulok — ehelyett idő előtt lehiggad, én pedig négy gyermeket szülök neki, másfajta fájdalommal... Türelmem őt, mert helyettem szűrják le tévedésből valami kakasviadalon, amikor már engem is férfinak néznek... Guidót, fiamat, akit legjobban szeretek, nem lenne szabad megszülnöm, mert nyolc-éves korában ledobja magáról a ló, és nyakát szegi... Nem tudok segíteni rajtuk... A másik elfajzott már-is a pokolban van, mielőtt világra hoznám és megfojtanom... Imgard, a lányom — szereti őt még valaki? Ne szeresse! Hulljon vissza!... Fiam, Berengár házasága olyan lesz, mint az enyém: megöletik, de előbb kintpadra vonják, azzal a váddal, hogy szerelemben esett az unokahúgával. Vallani fog, mert ha vallatnak, csak vallani lehet. Akkor leszek negyven-éves, és a fiamat megcsönkítják és szerzetesek közé zárják, ami rosszabb, mint egy oroszlanbarlang... Szüljek még?... Szülni fogok — nem tehetek mást — de! Utolsó gyermekem sorsát nem érem meg végig már, de hiszem, hogy öröme lesz benne s mindabban, ami az övé, és nem fog káromolni senkit azért, mert, a dicsőség elkerüli.

A szín elsötétül

Pethő György 1946-ban született Budapesten. 1970-ben szerzett diplomát az ELTE Bölcsészkarának magyar—német szakán. Ugyanebben az évben kezdett dolgozni a MAFILM Budapest Stúdiójában, előbb mint gyakornok, majd 1972-től kezdve — és azóta is — dramaturgként, illetve alkalomadtán filmforgatókönyv-íróként. Majd hol-nap címmel filmet írt, melyet Elek Judit rendezésében 1980-ban mutattak be a mozik.

Az itt olvasható színjáték a Művelődési Minisztérium ösztöndíjának köszönhetően, a győri Kisfaludy Színház támogatásával íródott. A darab dramaturgia Morcsányi Géza volt.

*ld) Helmut von Glasenapp; Az öt világvallás. (Gondolat, 1975., 144. old. ford.: Pálvölgyi Endre.)

Felelős kiadó: Siklósi Norbert, a Lapkiadó Vállalat igazgatója

Borsod megyei Nyomdaipari Vállalat, Miskolc — 1982 — 6891

Felelős vezető: Kilián Béla igazgató